

Ms. 51569 L. 51579

51599 to 51599

॥ श्रीरुद्रमायनमः ॥ ॥ उँ अस्म्यश्रीभगवन्गीता
 माजामंत्रस्य श्रीभावा न्वेदव्यासकृष्णखुष्टुपू
 दः श्रीकृष्णः परमात्मा देवता ॥ अत्रोच्चा नत्वं
 उगचस्त्वं प्रज्ञावादांश्च भाषमेति बीजं ॥ सर्वधर्मा
 न्परित्यज्य मामेकं शरणं व्रजेति शक्तिः ॥ अहं
 त्वां सर्वपापेभ्यो मोहयिष्यामि माश्नुच इति की
 ल्वकं ॥ नैनं बिंदति शस्त्राणि नैनं दहति पाव
 क इत्यंगुष्ठाभ्यां नमः ॥ न चैनं क्लेशयंसायो ॥

पुरुषो नान्नाशयतिमारुतइतिनर्जनीभ्यानमः॥ अ

३७

ह्येष्टोव्यमदास्यायमक्तेष्टोशोष्णएवचेतिम

ध्रमाभ्यानमः नित्यःसर्वगतःस्थ्याएतुरचत्वीयंसना

तत्तद्रूपनामिकाभ्यानमः॥ पञ्चमेषार्थरूपाणि

ज्ञातशोथसहस्रान्नाइतिकनिष्ठिकाभ्यानमः॥

नानाविधानिदिवातिनानावर्णाकृतीनिचेति॥

करतलकरपृष्ठाभ्यानमः इतिकरबासः॥ अथ

षडंगभ्यासः नैवेदंतिदंतिशस्त्राणीतिहृदया

यनमः नैवेनं लेदयंतापो इति शिखरमेव ह।
अष्टोत्तमशतनामस्तोत्रमिति शिखायै वषट् ॥
नित्यः सर्वागतः स्यात्परितो वचाय हुं ॥ पञ्चपमेवा
यस्य रूपानीति नेत्रत्रयाय वै वषट् ॥ नानाविधानि
दिव्यानीत्यस्त्राय हुं ॥ इति षडंगन्यासः ॥ अथ
ध्यानं ॥ पाशाय प्रसिद्धेना भगवता नाराय
णेन स्वयं व्यासेन गृहीता पुराण मुनिना मध्येम
हा भारते ॥ अहं नाम तव विष्णो भगवती मया

पुरुषोत्तम दशगुणधामिनी ॥ मन्वन्तमनसा दधामि भगवन्ती
 ३८ ते नवद्वेषिणी ॥ १ ॥ नमोस्तु ते व्यास विशालबुधे
 कुह्नारविन्दाय तपत्रनेत्रये नत्वया भारत
 तैलपूर्णः प्रज्वालितो ज्ञानमयप्रदीपः ॥ २ ॥
 प्रपन्नपारिजाताय तोत्रवेत्त्रैकपाणये ॥ ज्ञा
 नमुद्राय कृष्णाय गीतामृतदुहे नमः ॥ ३ ॥
 सर्वोपनिषद्गोवाद्योगोपालनन्दनः ॥ पा
 र्श्वोत्तमसुखी श्रीकाङ्काङ्गनामृतमहत् ॥ ४ ॥

वसुदेवसुतं देवकं सचाणरमर्दनं ॥ देवकीपु
रमानंदकंसंबदेजगज्जुरुं ॥ ५ ॥ भीष्मद्रोणत
राजयज्जलला ॥ गंधारनीलपला ॥ ताल
ग्रहवनीकरयेणवहिनीकोर्णितबलाकुल
अश्वस्यामविकारघोरमकरादुर्योधनाव
तनीः सात्रीणरिवलुपांडवैः कुसुनदीकैव
सैकैः केशवः ॥ ६ ॥ पराशर्यवचः सरोजममलं
गीतार्थगंधीत्वरं ॥ नानारूपानककेहरं

पुरुषो

३९

हरिकथासंबोधिनाबोधितं, लोकेसज्जनस्य
दृष्टैरदरहः पेपीयमानंमुदा भूयाद्भारत
पंकजंकलिमलःप्रध्वं सिनःश्रेयमे॥७॥
मूकं करोतिवाचाजपं गुंलंययतेगिरि॥
अत्कृपातमहं बंदेपरमानंदमाधवं॥८॥य
ब्रह्मावरुणंरुद्रमरुतःस्तुन्वतिदिवैस्तवै
वेदेःसागपदक्रमोयनिषदोर्गयंतियंसाभ
गाः॥ध्यातावस्थिततमतेनमनसापश्रुति

यंयोगिनीयसांतंनविदुःस्करास्करगणदेवा।
 यत्तस्मेन्नमः॥**ए**॥**धृ****ता****क्षं****प्र****ह****नु****का**॥धर्महे **रा**
 त्रेकुसुदेहेत्रेसमवेतायुयुत्सवःमामकाः
 पावुवाश्वेवकिमकुर्वन्तसंजयः॥१॥**संजय**
उवाच॥**हृ****ह्रा****तु****पां****ड****वा****नी****क**॥**व्यू****हं****दु****र्यो****ध**
 नस्तदा॥**आ****चा****र्य****मु****प****सं****ग****म्प****रा****जा****व****च****न****म****व**
वी**त्**॥२॥**प****त्रे****प****तां****पां****दु****पु****त्रा****णां****मा****चा****र्य****मि****ह**
ती**च****मू**॥**व्यू****हं****दु****प****द****पु****त्रे****ण****त****व****त्रि****ष्ये****ण****थी****म****ता** ३

मी०

ध०

अत्रश्ररामहेष्वासाभीमार्जुनसमायुधि॥

युयुधानोविराटश्चद्रुपदश्चमहारथ॥४॥

धृष्टकेतुश्चैकितानःकाशिराजश्चवीर्यवन्

पुरुजित्कुन्तिभोजश्चशैवश्चनरपुंगव॥५॥

युधामन्युश्चविक्रान्तउत्तमोजाश्चवीर्यवान्॥

सौभद्रोऽपटैयाश्चसर्वर्षमहारथा॥६॥

अस्माकंनुविशिष्टायेताच्चिबोधद्विजोत्तमः

नायकासमसेत्यस्यसंज्ञार्थनाचरुवीमिते॥७॥

भवान्भीष्मश्चक्रणश्चक्रणश्चसमितिजय ॥ मि
 अत्थत्थामाचिक्रणश्चसौमदत्तिस्तथैवच ॥
 अन्नेचवहवाश्चरामदर्थेन्यत्कजीविता ॥
 नानाशास्त्रप्रहरणसर्वयुद्धविशारदा ॥ ९ ॥
 अपत्याप्तनदसमाकबलंभीष्माभिरहितं ॥
 पत्याप्तन्विदमतेषांबलंभीष्माभिरहितं ॥ १० ॥
 अयनेषुचसर्वेषुयथाभागमवस्थिताः ॥
 भीष्ममेवाभिरुह्यन्भवतःसर्वेवहि ॥ ११ ॥

मी०
४१

तस्य संजनयन्हर्षकुरुतुदः पितामहः ॥ सिं
हनादं विनष्टो जैः शंखं दध्मौ प्रतापवान् ॥ १२ ॥
ततः शंखाश्च ते र्गश्च एवानकामे मुखः ॥
सहसैवाभ्यहन्त सशस्त्रस्तु मुखो भवत् ॥ १३ ॥
ततः श्वैर्हयैर्युक्ता महति सन्दने स्थितौ ॥ भा
ध्वपां दुवश्चैव दिव्यौ शंखा प्रदध्मतुः ॥ १४ ॥
पांचजन्यं हृषीकेशो देवदत्तं ध्वनं जयः ॥ पौट्र
दध्मौ महाशंखं भीमकर्मा त्रिकोटरः ॥ १५ ॥

अनंतविजयं राजाकुन्तीपुत्रो ह्यद्विष्टः ॥

नकुलः सहदेवश्च सुयोधनमपि पुष्पके १६

कास्पश्चपमेश्वरः शिखरवन्दीचमहारथः ॥

धृष्टकृन्तो विराटश्च सात्त्विकश्चापराजित २७।

दुपदोष्टोपदेयाश्च सर्वसिद्धिपते ॥ सो

नमोऽस्मिन् महाबाहुः शरवान् दधुः पृथक् पृथक्

सद्योऽपि ध्यात्वा तस्मात्प्राणं हृदये निव्यदयन्

नमश्च एतन्वीचैव वल्लुगो वल्लुगो नमः १९

गी०

ध२

अथ व्यवस्थितान् न हृष्टा ध्यात्त राष्ट्रान्कपिद्वजः

प्रवृत्तेऽस्मिन् संपाते धनु रुरुद्यम्पयां भवः ॥ २० ॥

हृषीकेशं तदा वाक्यमिदमाह महिषते ॥ से

नयोरु नयोर्मध्ये रथं स्थापय मे युतः ॥ २१ ॥

यावदेतान्निरीक्ष्य हं योद्धुं कामानवस्थितान्

कर्मया सह योद्धुं मामस्मिन्नरणसमुद्यमे ॥ २२ ॥

योत्स्यमानो न वेत्स्ये हं य एते न्न समागताः

ध्यात्त राष्ट्रम्पुत्रं देवपुत्रं देवि त्वं च कीर्षवः ॥ २३ ॥

स जय उवाच ॥ एवमुक्त्वा हृषीकेशो गुदा-
 केनो न भारत ॥ स न यो रुभो यो मध्ये स्या-
 पयित्वारयो नमं ॥ २४ ॥ श्रीमद्भगवत्पुत्र-
 सर्वेषां च महिदित्वा ॥ उवाच पार्थ यत्रैता-
 न्नमवेतात कुरु नित्ति ॥ २५ ॥ तत्राप्यत्रैतस्मि-
 तात्पार्थः पितृ नष्ट पितामहान् ॥ श्राचार्या-
 न्मातुलान् भ्रातृन् ॥ पुत्रान्यौत्रान्सखीस्तथा ॥ २६ ॥
 श्वसुरान्याहृष्टश्चैव स न यो रुभो यो रपि ॥

गी०
ध३

तान्मामीदम्सर्वकोतैद्यसर्वान्वन्धुनवस्थितान् २७
कपयापरयाविष्टोविषीदन्निदमब्रवीत्
अ न उ वा ॥ २६ ॥ हेमंस्वजनं कृत्स्नयुक्
न्मंसमुपस्थितं ॥ २७ ॥ सीदन्तिममगात्रा
णिमुखं च परिशुष्यति वेपथुश्च शरीरे मे
शमहर्षश्च जायते ॥ २८ ॥ गां मीवंस्मंसतह
स्तावक्रचैव परिदह्य ॥ न च शक्नोम्वस्था
तुं न्यमनीवचमेमन ॥ २९ ॥ निमिञ्चानिचप

अपामि विपरीतानि केन वा ॥ न च श्रेयो नुपपन्न
 मिह त्वास्व जन्तुमाहवे ॥ न कां हे विजयं कुरु
 न च राजसुखानि च ॥ किं शो राजे न गी विदुर्किं
 नो गी जीवते न वा ॥ ३२ ॥ येषामर्थे कां हिनन्ना
 राजसुखं भोगा सुखानि च ॥ त इमे व स्थिता युद्धे
 प्राणं स्तुका धनानि च ॥ ३३ ॥ आचार्याः पितरः
 पुत्रास्तथैव च पितामहाः ॥ मातुलास्वसुराः पौत्रा
 अपारणाः संबन्धिनस्तथा ॥ ३४ ॥ एतान् न हन्तुमि

गी०
४४

वामिद्वन्तोपिमधुसूदन ॥ अपित्रैलोक्य
राज्यस्पन्देनोः किंनुमहीकृते ॥ ३५ ॥ निह
सधार्तराष्ट्रान्नः काप्रीतिः स्याज्जहन्तान् ॥ ३६ ॥
मेवमश्रयेस्मान्नुत्वेतान्नाततायिनः ॥ ३७ ॥ न
स्मान्नाह्वयं हतुधार्तराष्ट्रान्स्वबन्धवान्
स्वजनंहिकथं हृत्यासुखिनः स्याममाधवः ॥ ३८ ॥
यस्युपेतैनपशुपन्तिजोभोपहतिचेतसः ॥ कुल
हृत्यैवतं द्रोणमित्रजोहचपातकः ॥ ३९ ॥ क

यंतद्वेयमस्माभिः पायादस्मान्निवर्त्तिवुं कु
 कुलद्वयकृतंदोषंप्रपश्यन्निर्जनादेत ॥ ३९ ॥
 कुलद्वयेषु पाण्डुपति कुलधम्माः सत्तामताः
 धर्मेन ह्येकलंकृतस्त्वमधर्मो भिन्नवत्सुतः ॥ ४० ॥
 अधर्मो भिन्नवान्कुरुक्षेत्रप्रदुष्यंति कुलस्त्रियः
 स्त्रीषु पुत्रेषु स्रवाहर्षेयजायन्ते वारणसंकरः ॥ ४१ ॥
 संकरोन्त कौरवकुलद्वानां कुलस्य च
 पतंति पितरो ह्येषां लुप्तपिंशो दशक्रिया ॥ ४२ ॥

गी०

४५

दोषैरेतैकुलध्यानां वणि संकरकारकैः॥३॥
त्साद्यते जातिधर्माः कुलधर्माश्च न भवताः॥४३॥
उत्सन्नकुलधर्माणामनुष्णं जन्मार्हिनः॥
नरके नियतं वासो भवतीत्यनुष्मः॥४४॥
अहो वत महत्पापं कर्तुं व्यवसितवयं॥ यद्वा
ज्यस्तरवलोभेन हंतुं स्वजनमुद्यता॥४५॥
यदि मामप्रतीकारमशस्त्रं शस्त्रपाणयः॥
धार्तराष्ट्रारणे हन्युस्तन्मे देहमतरे भवेत्॥४६॥

संजय उवाच ॥ एवमुक्त्वा कर्तुं न संशयः शेषः
उपाविशत् ॥ विसृज्य स शरं चापं गोकसंविद्य
मानसः ॥ ४५ ॥ इति श्रीभगवद्गीतासूपनिषत्सु
ब्रह्मविद्यायां योगशास्त्रे श्रीकृष्णार्जुनसं
वादेऽर्जुनविषादे नाम प्रथमोऽध्यायः ॥ सं
जय उवाच ॥ ततश्चाक्षय्याविष्टमश्वपुर्ण
कुलेदृशं विषीदंतमिदं वाक्यमुवाच मधुसू
दनः ॥ १ ॥ श्रीभगवानुवाच ॥ कतस्त्याक्त्रमल

गी०
ध०

मिदं विषमैः सप्तपुपस्थितं ॥ अनायाजं शुभमस्य
 मक्कीति करमर्जुन ॥ २ ॥ कैव्यं मास्मागमः पा
 यनैतत्तत्पुपपद्यते ॥ दृष्टं हृदयदोर्वलं
 त्यक्तोतिष्ठपरंतप ॥ ३ ॥ अर्जुन उवाच ॥ क
 थं भीष्ममहं शंखे प्रोक्तं च मधुसूदन ॥ ४ ॥
 मिः प्रतियोत्सामि पूजार्हा चरिस्मृद ॥ ५ ॥ पु
 रुषं हत्वा हि महानुभावः श्रेयो भोक्तुं नैव
 मयी दत्तं ॥ इत्युवाच कौर्मोः सुनिहैवः

भुञ्जीय भोगान् रुधिरप्रदिग्धान् ॥ ५ ॥ न च
 तद्विद्यकन्तरन्मोगरीष्याय वा जयेम यदि
 वानो जयत्युः ॥ यानि वहन्वानजिजीविषाम
 स्तेव स्थिताः प्रमुखे धार्तराष्ट्रः ॥ ६ ॥ कार्पण्य
 दोषोपहतः स्वभावः सत्त्वामित्वा धर्मसमूह
 चेताः यत्तेयः स्यान्निश्चितं ब्रूहि तन्मे त्रि
 ष्वन्ते हंशा पिमां त्वां प्रपन्ना ॥ ७ ॥ न हि प्र
 पन्ना मिममाप न दद्यात्तौ च मुखापणं ।

गीते

४७

मिद्विद्याणां अवाप्य भूतमवसपन्तमदं रा
ज्यं सुराणामभिचाधिपत्यं ॥ ८ ॥ स जय उवा
च ॥ एवमुक्त्वा हृषीकेशं गुडाकेशः परं
तप ॥ न यो न स्पृशति गोविन्दमुक्त्वा हृष्णीव भू
वहः ॥ ९ ॥ तमुवाच हृषीकेशः प्रहसन्ति वभा
रत ॥ सेनयो रुभनयोर्मध्ये विषीदन्तमिदं वचः ॥
श्री न गवानुवाच ॥ ॥ अशोच्यान्त्वशोच
स्त्वप्रश्नवादांश्च भाषसे गतासूनातासूश्च

नानुचोचंतिपंमिना ॥ ११ ॥ नत्वेवाहंजातुना
 संनत्वंनेमेजनाधिपा ॥ नचैवनभविष्यामः
 सर्ववयमतः ॥ १२ ॥ देहिनेस्मिन्यथादेहेको
 मारंयौवनंजर ॥ नथादेहांतरप्राप्तिर्द्वीरस्त
 वनमुह्यति ॥ १३ ॥ मात्रास्मशस्तुकोतेयशीभो
 ह्मस्करवदुःखदा ॥ आगमापायिनेनित्या
 स्तास्तिह्मस्वभारत ॥ १४ ॥ यंहिनव्यथयंत्येने ॥
 पुरुषं पुरुषर्षभ ॥ समदुःखस्करबंधीरसोमनत्वा

गी०

४८ २

युक्लपते १५ नासतो विद्युते भावो नाभावो विद्युते
सत् ॥ उभयोऽपि दृष्टे तत्त्वतः सत्त्वदृष्टिः १६
अविनाशितुना द्विष्टे तत्सर्वमिदं तत् ॥ विना
शमवयवस्यास्य न कश्चित्कचुमर्हसि १७ ॥
अतस्त्वन्त इमे देहा नित्यस्योत्क ॥ शरीरिणः ॥
अनाशिनोऽप्यस्य तस्माद्युष्यस्व भारत १८
उभौ तौ न विजानीतौ नायं हन्ति न हन्यते १९ ॥
*य एनं वेति हंता रंयश्चैतं मन्यते हन्ता * षोडश

ना जायते म्रियते वा कदाचित् न यं भूत्वा न विना
वान् भूयः अजो नित्यः शाश्वतो यं पुराणो न।
हृत्पते हृत्पमानि शरीरे वेदा विना ज्ञानं नित्यं
गणनमजमव्ययं कथं स पुरुषः पार्थ कं गतय
निहंति कं ॥ २१ ॥ वासांसि जीर्णानि यथा विहा
य नवनिशुक्लानि नरो पराणि तथा शरीराणि
विहाय जीर्णान्पन्यानि संयाति नवानि देही ॥ २२ ॥
नैनं छिंदन्ति शस्त्राणि नैनं दहति पावकः ॥

गी०
धार्

नचैनंलेह्यंत्सपानशोषयतिमारुतः॥२३॥
अहोद्योगमदाहोयम॥लेह्योशोषएवच नि
त्यःसर्वगतःस्थ्याएरचलोयंसनातनः॥२४॥
अव्यक्ताग्रमचिंतोद्यमविकारोयिषुच्यते॥त
स्मादेवंविदित्वेनानुशोचितुमर्हसि॥२५॥
अथचैतंनित्यजातंनित्यंवाप्तमस्यैवमृतं॥तथा
पित्वंमहाबाहोनैतंशोचितुमर्हसि॥२६॥जा
तस्मादिध्रुवोमृत्युर्वज्रंजन्ममृतस्यच॥तस्मा

दपरिहायैथै न त्वं शोचिषुमर्हसि ॥ २७ ॥ अ
 व्यक्तादीनिभूतानि व्यक्तमध्यानि भारत ॥ अ
 व्यक्तनिधनान्येव तत्र कापरिदेवना ॥ २८ ॥ अ
 श्रयैव व्यपतिक्क श्रिदेन ॥ माश्रयैव वदति
 तथैव चान्यः ॥ आश्रयैषैवेन मन्यः शृणोति
 श्रुत्वाप्येन वेदतश्चैव कश्चित् ॥ २९ ॥ देही नित्य
 मवध्योयं देहे सर्वस्म भारत ॥ तस्मान्न सर्वाणि भू
 तानि न त्वं शोचिषुमर्हसि ॥ ३० ॥ स्वधर्ममपि च

गी०
५०

वेदस्य न विष्कं पितु महेसि ॥ धर्मा विद्युदावेयो न
तद्दुःत्रियस्य न विद्युते ॥ ३१ ॥ यद्दुःत्रिया चोपप
न्नं स्वर्गद्वारमपाहृतं ॥ सुखिनः दुःत्रियाः पा
थं लभन्ते युद्धमीह त्रां ॥ ३२ ॥ अथ चेत्त्वमिमं ध
र्मं संग्रामेन कश्चिच्छसि ॥ ततः स्वधर्मकीर्ति
च हित्वा पापमवाप्ससि ॥ ३३ ॥ अकीर्तिचापि
भूतानि कथयिष्यन्ति ते व्ययां ॥ संभ्रातृनस्य
चाकीर्तिश्चापि भूतानि कथयिष्यन्ति ते व्ययं

मरणदतिरिचते ॥ ३४ ॥ मयद्रुणदुपरतं
संतेत्वा महारथाः ॥ येषांच त्वंबहुमतो भू
त्वा यास्यसिनाधवं ॥ ३५ ॥ श्रवाच्यवादां
श्रवहृन्वदिष्यंति तवाहिताः ॥ तिदंतसर्व
सामर्थ्यततो दुःखनरं बहिः ॥ ३६ ॥ हतो वा प्रा
प्यसि स्वर्गाजित्वा वा भोक्ता समहो ॥ वस्त्रावुच
कृते ययो दस्य कृतनिश्चयः ॥ ३७ ॥ सुखं
समकृत्वा नाभ्यालभे जया जयौ ॥ नतो

युद्धाय युज्यस्व नैव पापमवाप्स्यसि ॥ ३८ ॥ ए
 षाने मिहितां सारथ्ये बुद्धियोगे त्विमांश्च ॥
 बुद्ध्या युक्ता यया पार्थ कर्मबंधं प्रहास्यसि ॥
 न ह्यभिक्रमना शोस्ति प्रत्यवायो न विद्यते ॥
 सत्यमयस्य धर्मस्य चाग्रते महतो भयात् ॥ ३९ ॥
 व्यवसायान्मिमांसेरेके ह कुरु बंदन ॥ ४० ॥
 दुःशारवाह्यं न शूच्युदये व्यवसायिनां ॥ ४१ ॥
 यामिमां पुष्यि वाचा प्रवदत विपाश्चतः ॥

वेदां वादरताः पार्थना न दस्तीति वादिनः ॥ ४२ ॥
कामात्मानः स्वर्गपराजन्मकर्मफलवदं ॥
क्रियाविशेषवहुला भोगैश्चर्यगतिप्रति ॥ ४३ ॥
भोगैश्चर्यप्रसक्तानां तया पल्लवचेतसां ॥ ४४ ॥
सायात्मिकास्तु हि समाधौ न विधीयते ॥ ४५ ॥
त्रैगुण्यविषया वेदा निस्त्रैगुण्यो भवार्जुन ॥ ४६ ॥
इदं नित्यं सत् त्वस्थो निर्योगक्लेशस्तदात्मवान् ॥ ४७ ॥
यावन्मयं उदयान्तं सर्वत्र संक्रान्तं दृके ॥ ४८ ॥

गी०
५२

नमोर्वेषुवेदेषुवास्तवस्य विजानतः॥४६॥ क
र्मण्येवाधि कारस्तेमाफलेषुकदाचन॥ मा
कर्मफलहेतुर्भूमाते संगोस्त्व कर्मणि॥४७॥
योगस्यः कुरु कर्मणि संगं व्यक्ता धनं जय
सिद्धा सिद्धोः समो भूत्वा समत्वं योग उच्यते॥४८॥
हरेण ह्यवरं कर्म बुद्धियोगाद्धनं जय॥ बुद्धे
शरणमन्विष्य कृपाणाः फलहेतवः॥४९॥
बुद्धीयुक्ता जहाती हउभेः सुकृतदुःकृते॥

तस्माद्योगायुज्य स्वयोगः कर्मसु कैः सत् ५०
 कर्मजं बुद्धियुक्ता हि फलं त्यक्ता मनीषिणः ॥
 जन्मबन्धविनिर्मुक्ताः पदंगतस्तनामयः ॥ ५१ ॥
 यदा ते मोहकलिलं बुद्धिर्व्यतितरिष्यति ॥ तदा
 गन्तासि निर्वेदं श्रोतव्यं स श्रुतस्य च ॥ ५२ ॥
 बुद्धिर्विप्रतिपन्ना ते यदा स्थास्यति निश्चला ॥
 समाधावचक्ष्णा बुद्धिस्तदा योगमवाप्स्यसि ॥ ५३ ॥
 ॥ अर्जुन उवाच ॥ स्थितप्रज्ञस्य का भाषा स ॥

गी०
५३

माधिस्यस्य के शब्द ॥ स्थितधीः किं प्रभाषेत ।
किमासीत वृजेत किं ॥ ५४ ॥ श्री **भागवत** उवा
च ॥ प्रजाहातिश्च दकामान्स्वान्पार्थिवेता गता न
आत्मन्येवात्मनः बुधः स्थितप्रज्ञस्तद्वाच्यते ॥ ५५ ॥
दुःखेष्वबुद्धिस्तमनाः सर्वेषु विगतस्पृहः ॥
वीतरागभयक्रोधः स्थितधीर्मुनिरुच्यते ॥ ५६ ॥
यः सर्वज्ञानश्रेष्ठस्तत्र त्याग्य शुभाशुभं ॥ नाभि
नन्दति न देष्टि तस्य प्रज्ञा प्रतिष्ठिता ॥ ५७ ॥

यत्संहरन्तचायंरुमागानीवसर्वत्रः॥ इति
याणीदियायन्तस्तसमाज्ञाप्रतिष्ठिता॥ ५८॥
विषयाचितिवर्ततेनराहारसदेहिनः॥ रस
वर्तरेणस्यपरंष्टुतिवर्तते॥ ५९॥ यततो
ह्यपिकौतेयप्रुरुषस्यविपश्चितः॥ इदियाहि
प्रमाणीतिरहंतीपसंभ्रमनः॥ ६०॥ तानिस
वोणिसंयमयुक्तस्यासीतमनपरः॥ वशेहि
यमेतिदियाणितस्यप्रज्ञाप-हिता॥ ६१॥

गी०

५४

ध्यायतो विषयास्तु सः संगतोऽप्यजायते ॥ सं
गात्संजायते कामः कामात्क्रोधो भिजायते ॥ ६२ ॥
क्रोधाद्भवति संमोहः संमोहात्स्मृतिविनश्यः
स्मृतिव्ययं बुद्धिनाशो बुद्धिबन्धा बुद्धिनाशो
बुद्धिनाशात्प्रणम्यति ॥ ६३ ॥ रागादेष विद्युत्को
स्तु विषयानि इत्येव श्रुतं ॥ आत्मवत्त्वे विधेयात्मा
प्रसादमधिगच्छति ॥ ६४ ॥ प्रसादे सर्वदुःखानां हानि
रस्योपजायते ॥ प्रसन्नचेतसो ह्याशुबुद्धिर्पार्यवतिष्ठ
ते ॥ ६५ ॥

नास्मिन्बुद्धिरयुक्तस्मनचायुक्तस्यभावना॥
नचाभावयतः॥३॥तिरस्मान्तस्यकृतःसुखं॥६६॥
इन्द्रियाणां हिवरतायन्मनोबुद्धिविधीयते॥न
दस्यहरतिपद्मावायुर्नचमिवांभसि॥६७॥
तस्माद्यस्यमहाबाहोनिगृहीतानिसर्वज्ञः॥
इन्द्रियाणीन्द्रियाद्यैर्म्यस्तस्यपद्मापतिहिना॥६८॥
यानिशासर्वभूतानांतस्यांजागर्तिसंयमी॥
यस्यांजायन्तिभूतानिसानिशाप्यपतोमृतैः॥६९॥

गी०
५५

आप्रत्यमाणमचलप्रतिष्ठं समुद्रमापः प्र
विशंति यद्वत् ॥ तद्वत्कामायं प्रविशंति सर्वे
संशान्तिमाप्नोति न कामकामी ॥ ७० ॥ विह
यकामान्यः सर्वान्नुमांश्चरति निस्पृहः ॥ नि
र्ममोति रहंकारः संशान्तिमधिगच्छति ॥ ७१ ॥
एषा ब्राह्मी स्थितिः पार्थ नैनां प्राणविमुह्यति
स्थित्वास्माभंतकालेऽपि ब्रह्मनिर्वाणमृचति ॥ ७२ ॥
इति श्रीभगवद्गीतासूपनिषत्सु ब्रह्मसि

ध्यायं यथाशास्त्रं ह्यहं जनेन संवादे
 सांख्ययोगनामद्वितीयोऽध्यायः ॥ श्री
 जनेन उवाच ॥ ॥ ज्ञायसी चेत्कर्मणस्तमता
 बुद्धिर्जनार्दन ॥ तत्किं कर्मणि घरे मां निरो
 जयसि के शव ॥ १ ॥ व्यामिश्रेणैव वाक्येन बुद्धि
 मोहयसी व मे ॥ तदेकं वदति श्रित्तपयेन श्रेय
 ह माप्नुयाम ॥ २ ॥ श्री भगवानुवाच ॥ लोके स्मि
 तं हि विशातिष्ठ्य पराप्रोक्तमयानय ब्र

गी०
५६

नयोगेनसारत्वात्तत्कर्मयोगेनयोगिनां॥३॥
नकर्मणामनारंभान्नेककर्मपुरुषेषुश्रुते॥नव
सत्यसनादेवसिद्धिसमधिगच्छति॥४॥नहि
कश्चित्कृणामपिजातुतिष्ठत्यकर्मकृत॥का
यतेह्यवशाःकर्मसर्वःप्रकृतिजैर्गुणैः॥५॥
कर्मैर्द्विधाणि संयम्य यः शुभं कुरुते स सांसारत
द्वंद्विद्वान्मृतात्मा मिथ्याचारः स उच्यते॥६॥
यत्किंचिद्विधाणि मनसा नियम्यारभतेर्जुन

कर्मैरिहै कर्मयोगमसक्तः सचित्राप्सते ॥ ७ ॥
 नित्यतं कुरु कर्म त्वं कर्म ज्यायोदा कर्मणः ॥ ८ ॥
 शीरयात्रापि च तेन प्रसिद्धं कर्मणः ॥ ९ ॥ यद्वा
 यानु कर्मणो न्यत्रलोको यं कर्म बंधनः ॥ १० ॥
 दृष्टं कर्म कौन्तेय मुक्तसंगः समाचर ॥ ११ ॥ सह
 यद्वा प्रजाः सृष्ट्वा पुरोवाच पृजायतिः ॥ १२ ॥ अनेन
 प्रसविष्य धूमरेव वा स्त्विह कामधुक् ॥ १३ ॥
 देमान्भावयतानेन ते देवा भावयन्तु वः ॥ १४ ॥

गी०
५७

परस्परं भावयंतः श्रेयः परमवाप्नुयुः ॥ २१ ॥ इष्टा
नू भोगान् न हि वो देवान् न दास्यते यद् नू भाविताः
तैर्देवानां प्रदायैभ्यो यो मुक्ते स्तेन एव सः ॥ २२ ॥
य इति शिष्टाग्निनः संतो मुच्यंते सर्वकिल्बिषैः
मुं जते ते त्वष्टा पापाय पचं त्पातमकारणान् ॥ २३ ॥
अन्नान्नं वति भूतानि पर्जन्या दत्तं संभवः ॥
यद्वा दन्नं वति पर्जन्या दत्तः कर्मसमुद्भवः ॥ २४ ॥
कर्मवृक्षो दन्नं विद्वन्नादूरसमुद्भवः
तस्मात्सर्वगतं ब्रह्म नित्यं यत्तत्पतिर्हिम् ॥ २५ ॥

एवं प्रवर्तितं च कंनानुवर्त्तयतीदृशः॥ नृ
यायुरिन्द्रिया रामो मोघं पार्थ स जीवति॥ १६॥
यस्तु नान्तरातिरेव स्यादात्मवृत्तसंश्रमातव॥
आत्मन्येव च संतुष्टस्तस्य कार्यं न विद्यते॥ १७॥
नैव तस्मिन् कृते नार्थो नाकृते न ह्यकश्चन॥ न।
चास्य सर्वं कृतेषु कश्चिदर्थव्याप्याश्रयः॥ १८॥
तस्मादसक्तः सततं कार्यं कर्म समाचर॥
असक्तेन्द्राचरन् कर्म परमाप्नोति पूरुषः॥ १९॥

मी०
५८

कर्मणो वदिसं सिद्धिमास्थिता जनकादयः
लोकसंग्रहमेवापि संपन्नं कर्तुमर्हसि ॥ २० ॥
यशश्च चरन्निष्प्रहस्ततद्देवतं राजनः ॥ स यः
सूमाणां कुरुते लोकस्तदनुवर्तते ॥ २१ ॥
न मे पाशास्ति कर्मविमं त्रिषु लोकेषु किंच न
नास्ति ॥ प्रमवाप्तमवाप्तम्वर्तते एव च कर्म
णि ॥ २२ ॥ यदि ह्यहं न वर्तते राजा तु कर्मण्यतः
द्वित ॥ ममवत्तानुवर्तते मनुष्याः पार्थ सर्वशः ॥ २३ ॥

उत्तरीदेयुरिमेनो कानकुयां कर्मचेदहं॥
 संकरस्पचकत्तास्माभुपहन्ता मिमां प्रजा
 २४॥ सक्ता कर्म एष विद्वांसो यथा कुर्वन्ति
 भारत॥ कुर्याद्विद्वांसस्तथा सक्तश्चिकीर्षु
 दर्शकसंग्रहं॥ २५॥ न बुद्धिमेदं जतयेदहं॥
 नां कर्मसंज्ञिना॥ जायते न सर्वकर्माणि वि
 द्यन्त्युक्तः समाचारः॥ २६॥ प्रकृतः क्रियमा
 णानि गुणैः कर्माणि सर्वत्राः॥ प्रदंकार

३१
गी. ७
५९

विमृष्टात्मा कर्त्ता हि मिति मन्यते ॥ २७ ॥ तत्त्ववि
चुमदावाहो गुणकर्मविभागयोः ॥ गुणगु
णेषु वर्त्तते इति मत्त्वानसज्जते ॥ २८ ॥ प्रकृते
गुणसंमृष्टाः सज्जते गुणकर्मसु ॥ तात्क
त्तन्नाविदो मन्दा नृत्तस्त्विन्नविचालयेत् ॥ २९ ॥
मयि सर्वणि कर्माणि संत्यक्त्वा ध्यान्मचेतसा
निराशी निर्ममो भूत्वा युध्यन् विगतज्वरः ॥ ३० ॥
यमेव मतमिदं नित्यमवुतिष्ठं तिमानवः ॥

अष्टावन्तो न सस्यन्तो मुच्यन्ते तोषिकर्मेभिः ॥ ३१ ॥
 ये त्वेन दम्पस्यन्तो नाना नुति हन्ति मे मन्तं ॥ स्वे
 ज्ञान विमृदां क्त्वा न्चिद्विनष्टान् चेतनसः ॥ ३२ ॥
 सहस्रं चेष्टते स्वस्याः प्रकृते दूत न वा न पि ॥ प्र
 कृतिं याति भूता नि निग्रहः किं करिष्यति ॥ ३३ ॥
 इन्द्रियस्येन्द्रियस्यार्थागदेषो त्ववस्थिनो ॥
 तयोन्तर्वसमागच्छतो ह्यस्य पृथिव्येनो ॥ ३४ ॥
 श्रेयान्तरधर्मा विगुणः परधर्मा तस्वनुष्ठितात्

गी०
 ६६
 स्वधर्मे निधनं श्रेयः परो धर्मो चेद्दोषः ॥ ३५ ॥
 अर्जुन उवाच ॥ श्रेयः केन शक्यते प्राप्य पापं च
 शतिपुरुषः ॥ अनिबन्धनं पिवा ह्ययं बलः
 हि बलियो जितः ॥ ३६ ॥ श्रीभगवानुवाच ॥
 कामरागद्वेषादधरजोगुणसमुद्भवं ॥ महं
 ज्ञानो महापापमविद्येन मिदमेव रिण ॥ ३७ ॥
 धूमेनाव्रियते वह्निर्यथा दग्धं मलेन च ॥
 यथा ल्वनाहतो गन्तस्तथा तैलेन दमाहतं ॥ ३८ ॥

आहं तं ज्ञानमेतन्न ज्ञानिनो नित्यचेरिणा
 कामरूपेण केनैतद्य ६: पूरेण न जिनस्य ३५
 इन्द्रियाणि मनोबुद्धिरस्य धिष्यन्तस्तु च ते
 एतैर्विभो हयत्त पञ्चानमा वृत्तदेहिने ४०
 तस्मात्त्वमिन्द्रियाणां दौ नित्यम् भरतर्षभ
 पाप्मानं प्रजहि ह्यनं ज्ञानं विद्वानन्न ज्ञानं ४१
 इन्द्रियाणि पराण्याहुरिन्द्रियेभ्यः परं मनः
 मनस्तु पराबुद्धिर्बुद्धेः परस्तु सः ४२

मी०
६२

एवंबुद्धेः परबुद्धसंस्तभ्यान्मानमात्मना ॥ ज
हि शत्रुं मरुवाहो कामरूपं दुरासद ॥ धृ॥
इति श्रीभगवद्गीतासूपनिषत्सु ब्रह्मविद्या
यां योगसारो श्रीकृष्णार्जुनसंवादे कर्म
योगो नाम तृतीयोऽध्यायः ॥ ३ ॥ श्रीभगवानुवा
च ॥ इमे विवस्वते योगं प्रकृतवान्हमवयं
विवस्वन्मनवे प्राहमनु रिद्ध्वा कवे च ब्रवीत
एव पर परा प्राप्समि मेरा जर्षया विदुः ॥ स

कालेनेहमहतायोगेनष्टः परंतप ॥ १ ॥ स
एवायंमयातिष्ठः योगः प्रोक्तः पुरातनः ॥ २ ॥
क्लेशिमेसरवान्चिरहस्येतेतुतम् ॥ ३ ॥
श्रुत्वा ननुवाच ॥ अथपरंभवतंजननपरंजन्म
विचिन्ततः ॥ कथमेतद्विजानीयं चमादौ
प्रोक्तवानिति ॥ ४ ॥ श्रीमन्मन्त्रवाच ॥
ब्रह्मनिमेवप्रतीता निजन्मानित्तन्मन्त्रेन ॥
नान्यहवेदसर्वाणि नत्वेवेत्यपरंतप ॥ ५ ॥

गी०
द०

अज्ञापि सन्ताप्य यात्मा भूताना मीक्षते पिसव
शक्तनिस्वामिधि ह्याय स भवाम्पात्ममायया
यदा व्यदाहि धर्मस्य ज्ञाति भवेति भारत
अभस्या नमश्चर्मस्य तदात्मानं सुजायम्
परित्राणा यसा धूनां विनाशाय च ३ इति
धर्मसंस्थापनाय स भवा मियुगे युगे
जन्मकर्मच न दिव्यमय या वसित त्वतः स
त्कादेहं पुनर्जन्म नैति मा मेति सार्जुन

कर्मण्यकर्मयः परपदकर्मणि च कर्मयः ॥
 सद्युद्धिमान्मनुष्येषु सद्युक्तः कर्तुं कर्मकृत् ॥ १८ ॥
 यस्यासर्वसमारम्भाः कामसकल्पवर्जिताः ॥
 ज्ञानागमिदग्धकर्मणि गतमाहुः पठितबुधः ॥ १९ ॥
 तत्काकर्मफलसंगं नित्यं तन्मोक्षिणः प्रयुज्यते ॥
 कर्मण्यभिप्रवृत्तौ पिनैव किंचित्करोति सः ॥ २० ॥
 निराश्रीर्यत्तच्चित्तात्मान्यक्तस्त्वपरिग्रहः ॥
 जगरीरं केवलं कर्मकुर्वन्तां प्रोति किञ्चिदपि ॥ २१ ॥

गी०
६४

यह बालाभ संतुष्टो बंधनी तो विमत्सरः ॥
समः सिद्धाव सिद्धौ च कृतान निबध्यते ॥ २२ ॥
गतसंगः सप्रकृष्टात्तावस्थितचेतसः ॥ य
ज्ञाय चरते कर्म समग्रं प्रविलीयते ॥ २३ ॥
ब्रह्माप्येव ब्रह्म हविर्ब्रह्माग्ना ब्रह्माण्युत
ब्रह्मैव तेन गतं ब्रह्म कर्मसमाधिना ॥ २४ ॥
देवमवापरेष्टुं योगिनः पूर्युष्माते ॥
ब्रह्माग्नावपरेष्टुं यद्देवैर्वापजुर्कति ॥ २५ ॥

६४

श्रोत्रादीन्वीड्रिया एषेते संयमाणि सुजुक्ति
 शृष्टादीन्विषयान्तये इन्द्रियाणि सुजुक्ति २६
 सर्वाणिन्द्रियकर्माणि प्राणकर्माणि च
 परे ॥ आत्मसंयमयोगाभ्युजुक्तिज्ञानदी
 पिते ॥ २७ ॥ इन्द्रायज्ञास्तपोयज्ञाद्योगय
 ज्ञास्तथापरे स्वाध्यायज्ञानवर्षाश्च य
 न्यसंश्रितवन्तः ॥ २८ ॥ अपानंजुक्तिप्रा
 णप्राणपानतथापरे प्राणपानगर्तस्त्रि

गी
६५

शाणायामपरायणाः॥३८॥ अथरेनिय
ताहाराव्याणान्प्राणेषुजुहति॥सर्षप्ये
तेयज्ञविदोयज्ञहृषितकल्मषा॥३९॥ यज्ञ
शिष्टमृतनुजायातिब्रह्मसनातन॥नार्य
लोकोस्तयज्ञस्रक्तो न कुरुसत्तम॥४०॥
एवंविधायज्ञाविततावत्येणमुखे॥कर्म
जावविदितान्मर्वा नेवज्ञात्वाविमोहसे॥४१॥
श्रेयान्द्वयमयायज्ञानयज्ञपरतपः॥

सर्वकर्मो विवेकं पाथे ज्ञाने परिसमाप्नोते ३३
 तद्विधिप्रणिपातेन परिप्रश्नेन सेवया ॥ च
 षट्क्षितिर्ज्ञानं ज्ञानिनस्तत्त्वदर्शिनः ३४
 यज्ञात्मानं पुनर्माहि मेवया स्यात्सि पाठव
 येन भूतान्ममोषेण दृष्ट्वा स्यात्मानस्य मयि ३५
 अपि चेदसि पापेभ्यः सर्वेभ्यः पापकृतमः
 सर्वज्ञानं सर्वज्ञं ब्रह्म जिनं सतगिष्मि ३६
 यथैधं सिसमिदं गिष्मं स्मसात्कुर्वते जिन

गी०
६६

ज्ञानाग्निः सर्वकर्मणि भस्मात्मानकुरुते
नथा ॥ ३७ ॥ न हि ज्ञानेन तस्मै शृणुष्व विबुधि
ह विद्यते ॥ तत्स्वयं योगसंस्थिदिः काले
नात्मनि विन्दति ॥ ३८ ॥ श्रद्धावाह्य भवेत्
न तत्संयते ॥ इयं ॥ ज्ञानं तन्मया परां
निमचिरेण धिगच्छति ॥ ३९ ॥ श्रद्धाश्च
ह ध्यानश्च संशयात्मा विनश्यति ॥ नायं लो
कः स्तिनपरात सुखं संशयात्मनः ॥ ४० ॥

योगसंन्यास्तकमार्गद्वानसंलिप्तसंशयं
श्रात्मवतंतनकमार्गनिबंद्यनिधतंजयध
नसमाद्वानसंभूतहृत्स्थद्वानासिनात्मनः
विज्ञानसंशययोगमसिष्टमिष्टभारतध

॥ इति श्रीभगवद्गीतासुपनिषत्सूत्रह्यवि
द्यायागसाम्नाश्रीकृष्णार्जुनसं
वादेकमसंन्यासयोगनामचतु
र्थाध्यायः ॥ ४ ॥ अर्जुन उवाच

गी०
६७

संन्यासं कर्म एतत्कृत्वा पुनर्योगं च संन्यासि
यच्च य एतयोरेकं तत्तच्छ्रद्धासु निश्चितं ॥ १ ॥
॥ श्री **नारायण** **वचन** च संन्यासः कर्मयोग
श्रुतिः श्रेयसकरावभा ॥ नयास्तु कर्म
संन्यासात्कर्मयोगो विनिश्चितः ॥ २ ॥ इत्यं
संनित्यं संन्यासी यो न वैष्टिनकाहृति ॥
निश्चिद्वाहिमहाबाहोसुखं बद्धात्समुच्य
ते ॥ ३ ॥ सारस्वयोगोऽप्यगवालाः प्रवदन्ति

नपंडिताः॥ एकमप्यास्थितः समग्रमुभयो
विदते फलं॥ ४॥ यत्सारव्यः प्राप्ते स्थाने
तद्योगैरपि गम्यते॥ एकं संप्रत्य च योगः।
च यः पश्यति स पश्यति॥ ५॥ संन्यासस्तु म
हाबाहोऽहो रवमाप्तुमयोगतः॥ योगयु
क्तमनुनिर्वह्य न चिरं गच्छति॥ ६॥
योगयुक्तो विशुद्धात्मा विजितात्मजितैर्वि
यः॥ सर्वभूतात्मभूतात्मा कुर्वन्नपि न लिप्यते॥ ७॥

गी०
६६

नैव किंचित् करामीति युक्तो मत्पततन्वमिति
 पत्रपत्रशृण्वन्सुशब्दजिघृक्षन्प्रतपन्
 नन्वपत्तस्वसत् ॥ ८ ॥ प्रत्नपत्तविच्छृजन्
 गृह्णन्नुन्मिषन्तिमिषन्तपि ॥ इन्द्रिया
 णीन्द्रियाण्येषुवर्तन्त इति धारयन् ॥ ९ ॥
 ब्रह्मण्यध्यायकर्मणि संगतस्त्वा करो
 तियः ॥ तन्मतेन स पापे स पक्ष्य पत्रमिवा
 नसा ॥ १० ॥ कार्येन मनसा बुद्ध्या केवले

रिंजिद्येरपि॥ योगिनः कर्मकुर्वतिसंगं ।
तत्काममशुद्धये॥१॥ युक्तः कर्मफलं तस्य
त्वगावांतिमाप्नोति नैष्टिकी॥ अयुक्तः का
मकारेण फलसंक्लेशो निबध्यते॥२॥ सर्व
कर्मणि मनसा मन्यमानो न सुखं वशी॥
न वदते पुनरेव नैव कुर्वन् न कारयन्॥३॥
न कर्तव्यं न कर्माणि लोकास्सृजति प्रभुः॥
न कर्मफलसंयोगस्त्वभावस्तु प्रवर्तते॥४॥

गी०
दी०

नाहनेकस्मचित्तापंनचेवसुहृतंविमुञ्ज
ज्ञानिनाहृतंज्ञानितनसुहृतंजितवः॥१५॥
ज्ञाननचुतदज्ञानंयेषानाशितमात्मनः
तेषामादित्सर्वज्ञानप्रकाशयतितत्परं॥१६॥
तत्तुदयस्तदात्मनस्तानिह्यस्तस्यरायणाः
गर्भसपुनराचरिज्ञाननिधृतिकल्मषाः॥१७॥
विद्याविनैसपन्नैवात्म्यगोविहस्तिनि
श्रुतिचैवस्वपाकेयपडितासमादृशिनि॥१८॥

इहे वने जितः सगग्येषां सा। स्थितं म नः नि
 शिषः। हि स सं व ह न स्या व ह न गिते स्थिताः ॥ १९
 न प्र ह ष्म त प्रियं प्राप्नोति जे त्वा प्य च प्रियं
 स्थिर बुद्धि र स म ह्म व ह न वि ह न गि स्थितः ॥ २०
 बा ह्म स न्ना प्र स न्ना वि न्द त्ना त्म ति य न्त्सु र व
 स व ह न यो ग यु क्ता त्मा सु र व म ह्म य म श्रु त ॥ २१
 ये हि स म्प न्ना जि भा ग्गा दुः ख यो न्त य ए व त ॥ २२
 ह्य त व तः कौ ते य न्ते पुर म न्ते बु ध ॥ २३

गी०

७०

गी० ५

शकोतीहैबगसोदुं प्राक्शरीरविमलराणत
कामकोधोप्रचवेगसयुक्तससखीनरः २३
प्रातः सुखांतरागमस्तथातज्जपातिरेवयः ॥
संयमोवृत्तनिवारिणं वृत्तं नृत्तं धिगबुद्धिः २४
लभतेवृत्तनिवारिणमप्ययः कृष्णकथाषा
बिन्नेहधायतात्मानः सुबुद्धिर्हितीरता २५
कामकोधविरयुक्तानाम्यतीनायतवेतसा
अभितोवृत्तनिवारिणं च तत्तेचिदिनात्मना २६

कृष्ण

७०

सञ्ज्ञानकृत्वावतिवत्स्यांश्रुत्तुश्चान्तरं नृमो
 पाणापातोसमोक्तवानासाभ्यान्तरचारिणः २०
 यत्तद्विद्यमनोबुद्धिर्मुनिर्मोहपरायणः ॥
 विगतेष्वभयक्रोधोयसद्वामुक्तवत्सः ॥ २१ ॥
 मोक्तारं व्यद्वानयसां सर्वलोकमहेश्वरं ॥ सु
 हृदसर्वनृतानां द्वात्वाभांशानिभूवति ॥ २२ ॥
 इति श्रीभगवद्गीतासुपनिषत्सु ब्रह्मवि
 द्यायां योगशास्त्रे श्रीकृष्णार्जुनसंवा

श्री ७१

ह संन्यासयोगो नाम धर्म च मोऽप्ययः ॥

॥ श्रीभगवानुवाच ॥ अनाश्रितः कर्मफलं

कार्यं कर्म करोति यः स संन्यासी च योऽपि

चतत्तिरग्निर्न चाक्रियः ॥ १ ॥ यसंन्यासमिति ।

प्रादुर्योगांतं विप्रिपांस्वः ॥ न ह्यसंन्यस्तसंक

ल्पो योगी भवति कश्चन ॥ २ ॥ आरुरुक्षुर्मुनेर्य

गं कर्मकारणमुच्यते ॥ योगास्तु सततं सवशं

कारणमुच्यते ॥ ३ ॥ यदा हि न दिव्यैः पुन

कुह ७१

कर्मस्वनुषङ्गते ॥ सर्वसंकल्पसंत्यासीयोगा
रुद्रस्तद्वेद्यमे ॥ ४ ॥ नुवरेदात्मनान्मानना
त्मानमवसादयेत् आन्मेवोदात्मनोबधुरा
न्मेवरिपुरात्मनः ॥ ५ ॥ बंधुरात्मात्मनस्तस्य
नात्मेवात्मनाजितः ॥ ६ ॥ जित्वात्मनस्तुशत्रुत्व
वर्त्ततात्मेवशत्रुवत् ॥ ७ ॥ जित्वात्मनःप्रशान्त
स्पृष्टमात्मासमाहितः ॥ ८ ॥ शीतोदमसुखदुःख
सुतथामानापमानयो ॥ ९ ॥ ज्ञानविज्ञानतृप्ता

गी०

७२

३३

त्माकुरुतस्तु विजितेन्द्रिय युक्त इत्युच्यते
ने योगी समलोह्य समवकाचनः ८ सुह
न्मित्राद्युच्यते नममध्यस्थद्वेषबुधेषु सा
धुषु पिचपापेषु समबुद्धिर्विशिष्यते ९ य
गायुजात सततमात्मानं रहसि स्थितः ए
कावकीयतचित्तात्मानिराशारपरिग्रह १०
सुचैष्टे शो प्रतिष्ठाप्य स्थिरमासनमात्मन
नात्युबितनानिती चैव जितकुशोत्तर ११

तन्नैकाग्रं मनः कृत्वा तच्चित्तं त्रिप्रियक्रियः
 उपविश्या सन्नयुज्या ह्योगमात्मविशुद्धये १२
 समं कायमुरोगं विधारयन्नचजं स्थिरः
 संप्रेक्ष्य नासिकाग्रं सूक्ष्मं दिशश्चानवजो कथं १३
 प्रज्ञां तान्माविगन्तमविहृत् चारिवते स्थितः
 मनः संयम्य मच्चित्तो युक्तश्चासीत्कमस १४
 युजन्नेवं सदा तन्मानं योगी नियतमानसः
 शान्तिं निर्वाणपरमां मह्यं स्थामधिगच्छति १५
 ॐ

गी०
७३

नात्मश्रुतस्तुयोगोस्ति नैव कान्तमनश्चतः
न चातिस्वप्रशीलस्य जायते नैव चार्जुन १६
युक्ताहुरविहारास्तु युक्तचेष्टस्तु कर्मसु
युक्तस्वप्नावबोधस्य योगो भवति दुःखहः १७
यदावित्यतं चित्तमात्मनो ब्रह्मतिष्ठते ति
ष्ठतां सर्वकामेभ्यो युक्त इत्युच्यते तदा ॥ १८ ॥
यथा दीपो निवातस्थो नागते सोमपाश्मना
योगिताय तच्चित्तमयुजते योगमात्मनः १९

यत्रोपरमतेचितंनिरुद्धयोगसेवया॥ यत्र
 चैवात्मनात्मानं परंपन्नात्मनितुष्यति २०
 सुखमात्मनिकं यत्र हृद्विद्याह्यमतीन्द्रियं॥
 वेत्ति यत्र न चैवायं स्थितश्च जितितत्त्वतः २१
 यजश्चापराजभाभं मनतेनाधिक्कतनः य
 स्मिन् स्थितो न दुःखेन गुरुणापि विच्युतः २२
 तं विद्या दुःखसंयोगं वियोगं योगं सद्भित
 सति श्रयेन योक्तव्या योगो निर्विण्णचेतसा २३

गी०
(१४)

सं कल्प प्रचवान् कामांस्त्यक्त्वा स
नीन् शेषतः मनसैवैन्द्रियग्राह्यं विनि
यम्य समन्ततः ॥ २४ ॥ शनैः शनैरुप
रमेष्टु व्याधुतिगृहीतया ॥ आत्मा सं
स्था मनाः कृत्वा न किञ्चिदपि चिन्तये
त् ॥ २५ ॥ यतो यतो निश्चरति मनश्च
बलमस्थिरं ॥ ततस्ततो नियम्येत्तदा
त्मन्येव वसन्तयेत् ॥ २६ ॥ प्रशान्तम
नसं येन तेन नित्यं सुखं भुञ्जते ॥ नृपे

ति शान्तिरजसं ब्रह्म नृत्तम कल्पं
॥२७॥ गुं ज न्नो वं सदा त्मानं योगी विज
त कल्पं धः ॥ सुखेन ब्रह्म संस्पृशाम
त्प तं सुखमश्नते ॥२८॥ सर्व नृत्तस्य
मात्मानं सर्व नृत्तानि चात्मनि ॥ इह
ते योग युक्तात्मा सर्वत्र समदर्शनः
॥२९॥ यो मां पश्यति सर्वत्र सर्वं च म
यि पश्यति ॥ तस्याहं न प्रणश्यामि स

मी ७
७५

चमेन ब्रौण रूपति ॥३०॥ सर्वन्तुनस्थि
तं यो मां न ज त्पे क त्वमा स्थितः ॥ सर्व
यावत्त मानो पिस यो गी प्रयिवत्तते ॥
३१॥ आत्मा पश्येन सर्वत्र समं पश्य
तियोर्जुन ॥ सुखं वाद्य दिवाहुः रवंस
योगी परमो मन ॥३२॥ अपूर्जनं वाच
॥ योयं योगस्त्वया प्रोक्तः साम्प्रेन मध
स्तुतन ॥ एतस्माहं न पश्यामि चंचल

त्वात्स्थितिस्थिरं ॥ ३३ ॥ चंचलं हि म
 नः कृष्णः प्रमाथिबलवदुदृष्टं ॥ तस्मा
 द्दं निग्रहं मन्ये वा योरिव संदुक्तरं ॥
 ३४ ॥ श्री जगद्गुरुवाच ॥ असंशय
 म्हाबाहो मनोदुर्निग्रहं चलं ॥ अस्मा
 सेनानुकीर्तयन्नेराज्येण च गृह्यते ॥
 ३५ ॥ असंयतात्मनो यो गौडः प्राप
 तिमिमतिर्वरुणात्मना तु यत्तत्ता शक्यै

गी०
७६

वाह्यमुपायतः ॥३६॥ अर्जुन उवाच
॥ अयतिः श्रद्धयोपेतो योगाच्च लि
तमानसः ॥ अप्राप्य योगसंसिद्धि
कां गतिं हृत्पगलति ॥३७॥ कश्चिन्नो
नयविन्नहृत्स्थिना नृमिव नश्यति ॥
अप्रतिष्ठो महाबाहो विमूढो ब्रह्मणः
पथि एतन्मे संशयं हृत्पृच्छतु मह
स्पृशैष तः त्वदन्यः संशयस्यास्य

ते नानह्यपपद्यते ॥ ३९ ॥ श्री नमो
॥ ४० ॥ पाप्यनेवेह ना मुत्र विनाशस्त
स्य विद्यते ॥ न हि कल्पा ए क्तूकश्चि
दुर्मिन्तितातगवति ॥ ४० ॥ प्राप्पपु एप
क्तानं लोकानुषित्वा शाश्वती समाः ॥
शुचीनां श्रीमतां गेहे योगभ्रष्टो निजा
यते ॥ ४१ ॥ अपथवा योगिनामेव कुले
भवति धीमता ॥ एतद्विद्वन्नतरं लोकै

गी०)

७७

जन्म यदीदृशं ॥४२॥ तत्र तं बुद्धि संयोगं
वृत्तते पूर्ववद्विहिकं ॥ यत ते च ततो न्ययः
सं सिद्धौ कुरु नंदन ॥४३॥ पूर्वाभ्यासेन
तेनैव क्रियते एव श्रेयसि सः ॥ जिज्ञासु
रपि योग स्पृशेद्ब्रह्मातिवर्त्तते ॥४४॥
प्रयत्नाद्यतमानस्तु योगी संशुद्धकि
ल्विषः ग्रन्थैक जन्म सं सिद्धस्ततो या
ति परां गतिं ॥४५॥ तपस्वि न्योधि को यो

गीज्ञानि न्मोपि सतो द्विकः ॥ कर्मि-
श्चाधिको यो गीतं समाह्वो गीतं वा मुनि
॥४५॥ योगिनामपि सर्वेषां मज्जते नान्तरा
त्मना ॥ श्रद्धावान् न जते यो मां स मे युक्त
तमो मतः ॥४६॥ इति श्री नगव न जीता स्त
पनि प्रत्नक बाल विद्यायां योगशास्त्रे श्री
कृष्णार्जुनसंवादे आत्मसंयमयोगो
नाम षष्ठोऽध्यायः ॥६॥ श्रीनगवाबुवाच ॥

जी०

७८

॥ अथासक्तमनाः पार्थ यो गच्छेत् जन्म
दाश्रयः ॥ असंशयं स मग्नमायया ज्ञा
त्सस्मिन् धृतः ॥ १ ॥ ज्ञानं ते ह सर्वज्ञान
मिदं ब्रह्मात्मसौमनः ॥ यज्ञात्त्वानेह च
यो न्यज्ञात व्यसवश्चिष्यते ॥ २ ॥ मनु
ष्याणां सहस्रेषु कश्चिद्यतनसिद्धि
येयतनामपि सिद्धानां कश्चिन्मावेति
तत्त्वतः ॥ ३ ॥ अग्निरापो नक्षत्रादयः खं

मनीषु द्विरेव च ॥ अहंकार इतीव मे
निन्ना प्रहृतिरष्टधा ॥ ४ ॥ अपरेय वि
स्वन्पां प्रहृतिविधिमेपरां ॥ जीवन्तं
महाबाहो ययेदं धार्यते जगत् ॥ ५ ॥ एत
द्योनी निन्ता निस्वर्णी लुपधारय ॥
अहंकारस्ते जगत्तः प्रभवः प्रलय
स्तथा ॥ ६ ॥ मत्तः परतरं नान्यत्किंचि
दस्ति ह्यजय ॥ मयि सर्वं भिदं ज्ञानं स्त

५१०७
७९

त्रेमगिग (गा इह ॥ ७॥ रसोहमस्ककौ
तेयप्रजास्मिन्नात्रिसूर्ययो ॥ अणनः
सर्वनेदेष्टुशब्दः ॥ स्वेपौरुषं नृषु ॥
८॥ पुष्पोगंधः दृष्टिष्यां चतै जम्बुस्मि
विजावसौ ॥ जीवनें सर्वं नृतेषु तपश्चा
स्मितपस्विषु ॥ ९॥ बीजं मां सर्वं नृतेषु
नां विधिपाप्यसनातनं बुद्धिर्बुद्धिमतम
स्मिते जस्ते जस्मिन्नामहं ॥ १०॥ नृतेषु वल

वत्तां चादं कामरागविवर्जितंधर्मो। वि
 रुद्धो नृतेषु कामो। स्मिन्नरत्नवर्चन॥११॥
 ॥ योचैव सा। त्विका भावाराजसास्ताम
 साश्चये॥ मत्त एवेति ता। त्वि। द्विन। त्वह
 नेषु ते मयि॥१२॥ त्रि। त्रिगुण मयै जीव
 रे। मिः। सर्वमिदं जगत्॥ मोहितं ना। मि
 जानाति मामेभ्यः परमव्ययं॥१३॥
 वी। द्ये। का। गुण मयि। मम मायादुर त्वया

गी ७
२०

॥ मा मे वये प्र पद्यंते माया मे तां तरंति ॥

१४॥ न मां दुः कृति नो मृदाः प्र पद्यंते न

रा धमा मायया प हत ज्ञानां आ सु रं ना व

मा श्रिताः ॥ १५॥ चतुर्विधा भूजं ते मां ज

नां सु कृति नो जु न ॥ आ नो जिज्ञासु रथा

धी ज्ञानी च भरत र्ष न ॥ १६॥ ते वां ज्ञानी

नित्य युक्त एक भक्ति विविध्यते ॥ प्रियो

हि ज्ञानि नो त्यर्थः मह स च सम प्रियः ॥ १७॥

उदाराः सर्व एवैते ज्ञानी त्वा त्पै व मे मतं
॥ अपा स्थितः स हि युक्त त्मा मामेवानु
त्तमां गतिं ॥ १८ ॥ बहुना जन्मना मंते
ज्ञानवान्मां प्रपद्यते ॥ वासुदेवः सर्व
मिति समाज्ञात्मा सु दुर्लभ ॥ १९ ॥ क
मे सै सै ह त ज्ञानाः प्रपद्यन्ते न्य देवताः
तं तं नियममास्थाय प्रहृत्पाः नियताः
स्वया ॥ २० ॥ यो यो यां यां तनुं नेत्रः श्र

जी०
८९

इत्यादि तु मिच्छति ॥ तस्य तस्यां च लो
म्रधा ता मेव दधाम्यहं ॥ २१ ॥ स तया
श्रद्धया युक्तस्तस्या रा धनमीहेते ॥ त
न ते च ततः कामात्मयैव विदितान् रहित
व ॥ २२ ॥ अतव तु फलं तेषां तन्न व
त्स्य मेधसां देवान्येव यजो याति मद्ग
क्रायांति मामपि ॥ २३ ॥ अथ कं व्यक्ति
मापन्नं मत्स्यं ते मामबुद्धयः परं चावम

जानं तो ममाव्ययमनुत्तमं ॥२४॥ नाहं
प्रकारः सर्वस्वयोगमायासाम्राट्
मृष्टोयं नानि जानाति लोको मामजम्
व्ययं ॥२५॥ वेदाहं समतीता निवर्त्त
माना निचाजुन ॥ न विष्णाणि च नूत
निमां तु न न कश्चन ॥२६॥ इति
ससमुत्थेन दं द मोहेन नारत ॥ सर्व
तानि सं मोहं संग्रियांति परंतप ॥२७॥

गी०
८२

ये मां त्वं तर्गतं पापं जन्मानां पुण्यकर्म
णां ॥ ते दंद मोहनिर्मुक्ता न जन्ते मां ह
टवन्ताः ॥ २८ ॥ जरा मरण मोहाय मा
मा माश्रित्य यत्नं नित्यं ॥ ते ब्रह्मतद्वि
दुः कृत्स्नमध्यात्मं कर्म चारिवन्तः ॥
२९ ॥ साधिष्ठताधिदैवं मां साधियज्ञं च
ये विदुः ॥ प्रयाणकालेऽपि च मां ते विदुर्यु
क्ते चेत्तसः ॥ ३० ॥ इति श्री नगबन्दी ना

स्वपनि जन्म ब्रह्म विद्यायां योगशास्त्रे
श्रीकृष्णार्जुनसंवादे शानतिविज्ञान
योगो नाम सप्तमोऽध्यायः ॥ ७ ॥ अथ

बुभुक्षुवाच ॥ किं तद्ब्रह्म किमध्यात्मं किं
कर्म पुष्टीनाम् ॥ अधिभूतं च किं प्रो
क्तमधिदैवं किमुच्यते ॥ १ ॥ अधियज्ञः
कथं को त्रदेहे स्मिन्मधुसूदन ॥ प्रया
गकाले च कथं ज्ञेयो सिनियतात्मभिः

जी०
८३

॥२॥ श्री जगन्नाथवाच ॥ अहंकरं ब्रह्म
परमं स्वजावो ध्यात्तुमुच्यते ॥ नरेत जा
वो ज्ञेयव करो वि सर्गः कर्मसंज्ञितः ॥३॥
अधिन्तं करो जावः पुरुषश्चाधिदे
वतं ॥ अधियज्ञो ह मेवात्र देहदेह नृत्ता
वर ॥४॥ अतः काले च मामेव स्मरन्मुक्त्वा
कलेवरं ॥ यः प्रयाति समन्त्रां यतिना
स्पृष्ट संशयः ॥५॥ यं यं चापि स्मरन् नृजा
वत्पुनः पुनः कलेवरं ॥ तं न मे वैति कीं

तेय सदा तन्ना बन्नावितः ॥६॥ तस्मात्
सर्वेषु कालेषु मामनुस्मरयु ध्वच ॥
मय्यर्पितमनो बुद्धिर्मा मे वैष्णवसं
शयं ॥७॥ अन्नासयोगयुक्तेन चेत
सान्ना न्पगामिना ॥ परमं पुरुषं दिव्यं
याति पार्श्वं नुचिंतयन् ॥८॥ कविं पु
राणमनुशासितारमणोरणीयं
॥ समनुस्मरेद्यः सर्वस्वधातारचिं

गी ७
२४

तत्प्रस्तुतमादित्यवर्णं नाम सः परस्तात् ॥
१५॥ प्रयाण काले मनसा चलेन चक्रा
युक्तो योगबलेन चैव ननु बो मध्ये प्राण
मावेश्य सम्पक्क सतं परं पुरुषमुपैति
दिव्यं ॥१६॥ यद्वदं वेद विदो वदन्ति वि
शन्ति यद्युतयो वीतराणाः ॥ यदि बन्तो
ब्रह्म च यं चरन्ति तत्ते पदं संग्रहेण प्रव
क्ष्ये ॥१७॥ सर्वद्वाराणि संयम्य मनो ह

दि नि रु द्वा च ॥ मृच्छा धायात्मनः प्रा ए
 मा स्थितो योग धार ए ॥ ११२ ॥ न मि त्ये
 का करं ब्रह्म व्या हर न्मा मनु स्म न् ॥ यः
 प्र या ति त्पु ज न्दे हं स या ति पर मां ग ति
 ॥ ११३ ॥ अ न न्य चे त्ताः स त तं यो मां स्म
 र ति नि त्प शः ॥ त स्मा ह् स् क ल न्नः पा र्थ
 नि त्प यु क्त स्प यो जि नः ॥ ११४ ॥ मा मुषे
 त्प पु न र्ज न्म दुः ख वा ल य म रा श्च तं ॥

गी. ७
२५

नाप्लवन्ति महात्मानः संसिद्धिं परमां गताः
॥ १५ ॥ अपावहन्नुवना दृष्ट्वा काः पुनराव
र्त्तिनोर्जुन ॥ मासुपेत्य तु कौन्तेय पुनर्ज
न्म न विद्यते ॥ १६ ॥ सहस्र युगपर्यन्त
महर्षे द्रुपद एव विदुः ॥ रात्रिं युगसहस्रां
तां ते होरात्र विद्वो जनाः ॥ १७ ॥ अप्य
का ध्यक्तयः सर्वाः प्रचवंत्युहरा गमे ॥
रात्रा गमे प्रलीयन्ते तत्रैवाव्यक्तसंज्ञ

के ॥१९८॥ अस्त ग्रासः स एवायं अत्वा
अत्वा प्रलीयते ॥ रात्र्यागमे वशः पार्थ
प्रभवं त्पदरागमे ॥१९९॥ परस्मिन्
तु भावो न्यो व्यक्रो व्यक्ता त्सनातनः
॥ यस्य सर्वेषु अस्तेषु न रूपं त्सु न वि
न रूपं ति ॥२०॥ अप्यक्रोह इत्युक्तं
स्म माहुः परमं गति ॥ यं प्राप्य न नि
वर्त्तते तद्धाम परमं मम ॥२१॥ पुरुषः

गी०
२६

सपरः पार्थ न क्वा लभ्यस्त्वन न्यया ॥
यस्यांतःस्थानि नूतानि न्येन सर्वमिदं
ततं ॥२२॥ यत्र काले त्वनावृत्तिं प्रावृ
त्तिं चैव योगिनः ॥ प्रयातायां तितंका
लं वक्ष्यामि नरतर्षण ॥२३॥ अग्नि
र्ज्योतिरहः शुक्लः प्रणमासा न त्तराय
णं ॥ तत्र प्रयाता गच्छन्ति ब्रह्म ब्रह्म विदो
जनाः ॥२४॥ नृमो रात्रिस्तथा कृष्णः प्र

एषा सादृक्कि एणयनं ॥ तत्र चांद्रमसंज्यो
तिर्द्यौर्गी प्राप्य निवर्त्तते ॥२५॥ शुक्लक
हमेगतीत्येते जगतः शाश्वते मते ॥ एक
याया तपना वृत्ति मन्पयावर्त्तते पुनः ॥२६॥
॥ नैते सृती पार्थिवान्न नृयोगी मुख्य
ति कल्पन ॥ तस्मात्सर्वेषु कालेषु योग
युक्तो न वा र्जुन ॥२७॥ वेदेषु यज्ञेषु
तपस्सु चैव दानेषु यत्पुण्यफलं प्रदि

गी०)
८७

हं॥ अतएतितत्सर्वमिदं विदित्वा को
गी परं स्यान्नमुपैति चास्वैद्य ॥ २० ॥
इति श्री जगवक्त्री ताम्रमणि मत
सुब्रह्म विद्यायां योगयोगा स्त्रे श्री
कृष्णार्जुनसंवादे महाभारत पुरुषो
त्तमो नामाष्टमोऽध्यायः ॥ ८ ॥ श्री
पवनोवाच ॥ इह तु ते मुख्यतमं प्र
वक्ष्याम्यनुसृत्य वे ॥ ज्ञानं विज्ञानसहि

तं यज्ञात्वा मोक्षसे शुभात् ॥१॥ राजवि
द्या राजगुह्यं पवित्रमिदमुत्तमं ॥ प्रत्य
क्षावगमं धर्मसु सुखं कर्तुमव्ययं
॥२॥ ॐ श्रद्धा धानाः पुरुषा धर्मस्पास्य
परं तप ॥ ॐ प्राप्य मां निवर्तते मृत्यु
संसारवर्त्मनि ॥३॥ मया तत्प्रदिष्टं सर्वं
जगद्व्यक्तमूर्तिना ॥ मत्स्यानि सर्वभू
तानि न चाहं तेषु वस्थितः ॥४॥ न च मत्

गी ७

८८

स्थानि न्तानि पश्य मे योगमैश्वरं ॥ न्त
न्त च न्त स्थो मामात्म्या न्त जावनः
॥ ५ ॥ यथाकाशस्थितो नित्यं वायुः सर्व
त्रगो महान् ॥ तथा सर्वाणि न्तानि म
स्थानीत्युपधारय ॥ ६ ॥ सर्वन्तानि
कौंतेय प्रकृतिं याति मामिदं ॥ कल्प
कुर्ये पुनस्तानि कल्पादौ विस्मजामहे
॥ ७ ॥ प्रकृतिं स्वामवष्टभ्य विस्मजामि पु

नः पुनः ॥ न्ततग्राममिमं कृत्स्नमवशं
प्रकृतेर्वशात् ॥ ८९ ॥ नचमां तानिकर्मा
णि निवध्मन्ति धनं जय ॥ नदासीनवदा
सीनमसकं ते सुकर्मसु ॥ ९० ॥ मया धम
केण प्रकृतिः स्रयते सचराचरं ॥ हेतुना
नैव न कौं ते ये जगदि परिवर्त्तते ॥ ९१ ॥ अ
वजानंति मां मूढाः मानुषी तनुमाश्चि
त ॥ परमावमजानतो मम न्तमहेश्वरं ॥

गी०)

८९

॥११॥ मो घाशामो घकर्मी लो मो घज्ञान
विचेतसः ॥ राकसीमासुरी चैव प्रह
तिं मो हिनी श्रिताः ॥१२॥ महात्मानस्त
मां पार्थ देवी प्रकृतिमा श्रिताः ॥ न ज
त्प न न्य मनसो ज्ञात्वा नृतादिमव्ययं
॥१३॥ सततं कीर्त्तयंतो मां यतः श्रद्ध
द्व्रताः नमस्पंतश्च मां न कृपा ॥ न तपयु
क्ता न पासते ॥१४॥ ज्ञानयज्ञेन चाप्यन्य

त

यजंतो मासुपासते ॥ एकं नूतनं ह्यथैव न
 बहुधा विश्रुतो मुखं ॥ १५ ॥ अहं क्रतु
 रहं यज्ञः स्वधाह महसौ अधः ॥ मंत्रोह
 महसौ ज्यमहसाम्भिरहं हुतं ॥ १६ ॥
 पिताहमस्य जगती माता धाता पिताम
 हः ॥ वेद्यं पवित्रमोंकार रुक् सा मय
 द्युरेव च ॥ १७ ॥ गतिर्नृत्ती प्रनुः साह
 निवासः शरणं सहस्रं ॥ प्रभवः प्रल

गी ७)
२५०

यः स्यान्ध्यान्ध्यानं बीजमं व्ययं ॥ १८ ॥
तपा म्पहं महं वर्षं नि गृह्णाम्युत्तरजा
मि च ॥ अमृतं चैव मृतं तु श्रुत्वा सदस्यं
हमर्जुन ॥ १९ ॥ त्रैविद्या मां सोमपाः पू
तपायाः यज्ञैरिष्टुः स्वर्गंति प्रार्थयन्ते
ते पुण्यमासाद्य सुरेन्द्रलोकमश्नन्ति
दिव्यान् दिवि देवजोगान् ॥ २० ॥ ते
तंचुक्ता स्वर्गलोकं विशालं क्ली लोषु

एषे महर्षी लोके विव्रंति ॥ एवं त्रयी धर्म
मनु प्रपन्ना गता गतं काम कामालनं
ते ॥ २० ॥ अपनन्पाश्चिं तयं तो मां ये जनाः
पर्युपासते ॥ ते मां नित्यान्नियुक्तानां
योगैर्मम बहू मयि ॥ २१ ॥ ये प्यन्यदेव
तान्न कायजं ते शक्या न्विताः ते पि मा
मेव कौं ते ययजं तप विधि पूर्वकं ॥ २२ ॥
अहं हि सर्व यज्ञानां नोक्ता च प्रचुरेव च

गी०)
२९

ननु मामन्ति जानाति तत्त्वेना तश्च व
न्ति ॥२४॥ यांति देव व्रता देवा ब्र पितृ
न्यांति पितृ व्रताः ॥ नृता नि यांति नृते
ज्या यांति मद्या जि नो पि मां ॥२५॥ पञ्च
पुष्पं फलं तोयं यो मे न कृपा प्रय वति त
दहं न कृषु प हृत मश्ना मि प्रय ता त्म नः
॥२६॥ यत्करो सि यद् अस्मि य जुहो मि
ददा सि यत् ॥ यत्तप स्प सि कौ ते यत्त

लुक् रु द्वा म द प्प र्णं ॥ २० ॥ शु च्चा शु च्चा
 ले रे वं मो क्से कर्म बंधनैः ॥ सं न्या स यो
 ग्यु क्ता त्मा विमु क्ता मा मुपै ष्य सि ॥ २१ ॥
 स मो हं सर्व भू तेषु न मे द्वे ष्यो । स्ति न प्रियः
 ॥ ये न जं ति तु मां न श्या म यि ते ते षु चा
 प्प हं ॥ २२ ॥ अपि चे त्स्म दुरा चारे न जं ति
 मा मन न्य च्चा कं सा धरे व समं तव्यः स
 पृ थ्व व सि तो हि सः ॥ २३ ॥ किं प्रं भव ति

गी०
५२

धर्मात्माशुश्रूषांतिनिगठति॥कौंतेय
प्रतिजानीहि न मे नक्तः प्रणश्यति॥
॥३१॥ मां हि पाप्यवपाश्रित्य येऽपि स्फुः
प्रापयोनयः॥स्त्रियो वै शपास्तथा शूद्रा
स्तेऽपि याति परांगतिं॥३२॥ किं पुन
व्रीह्यणाः पुण्या नक्ताराजर्षयस्तथा
॥अनित्यमसुखं लोकमिमं प्राप्य ज
स्वमां॥३३॥ मन्माना नवमद्रको मद्या

जी मां नमस्कुरु ॥ मा मे वै व्यसियुत्कै
 व मा त्मानं सत्परायणः ॥ ३४ ॥ इति
 श्री नगवल्ली नाम सप्तमोऽध्यायः ॥
 विद्यायां योगशास्त्रे श्री कृष्णार्जुन
 संवादे राजविद्यारजमुख्ययोगोक्तौ
 स नवमोऽध्यायः ॥ श्री नगवान्
 वाच ॥ अथ एवमहाबाहो शृणु मे पर
 मं वचः ॥ यत्तेहंप्रीयमाणाय वक्ष्यामि

जी ७
ए ३

हितकाम्यया ॥१॥ नमो विदुः स्फुरग एगः
प्रभवं नमहर्षयः ॥ अहमादि हि देवानां
महर्षीणां च सर्वशः ॥२॥ यो मामजम
नादि च वेत्ति नो कर्महे श्वरं अपसंभ्रतः
समन्तैर्षु सर्वपापैः प्रभु चपते ॥३॥ बु
द्धिर्ज्ञानमसंमोहः क्रमास्तपंदमः श
म ॥४॥ अहिसासमतानुहि स्तैर्पोदा
नं यशोयशः ॥५॥ महर्षयः सप्तपूर्व

चत्वारो मनवस्तथा ॥ मन्नावा मानसा जाता
येषां लोकः प्रजाः ॥ ५ ॥ एतां विन्द
तियोगं च समयो वेत्ति तत्त्वतः ॥ सो विक्
पेन योगेन युज्यते नात्र संशयः ॥ ६ ॥ अ
हं सर्वस्य प्रभवो मत्तः सर्वं प्रवर्त्तते ॥ इति
मत्वा न जंते मां बुधा भावसमन्विताः ॥ ७ ॥
मच्चिन्तामजत प्राणा बोधयन्तः परस्परं ॥
कथयन्तश्च मां नित्यं तुष्यन्ति चरन्ति च ॥

गी०)
२४

॥१८॥ तेष्वांसततयुक्कानाञ्जतां प्रीति
पूर्वकंददामिबुद्धियोगं तं ये न मामुपय
तिते ॥१९॥ तेष्वामेवानुक्कं पार्थ महम
ज्ञानजंतमः ॥ नाशयाम्पात्मनावस्थो ज्ञा
नदीपेन नास्वता ॥११॥ उपजुनहवा
च ॥ परं ब्रह्म परं धाम पवित्रं परमं नवान
॥ पुरुषं शाश्वतं दिव्यमादिदेवमजं वि
जुं ॥१२॥ अपादिस्त्वा नृषयः सर्वदेवर्षि

नीरदस्तथा ॥ अपसितो देवलो व्यासः
स्वयं चैव ब्रवीषि मे ॥ १३ ॥ सर्वमेत
दृतं मन्येयम् । वृद्धसि के श व न हिते
न ग व न्न व्यक्तिं विदुर्देवान दानवाः
॥ १४ ॥ स्वयमेवा त्म नं ब्रूय त्वं पुरु
षो त्म ॥ नूत न्भाव न नूते श देव
देव जगत् पते ॥ १५ ॥ वक्तु मर्हस्य
शोभे ए दि व्या व्या त्म वि नूत यः ॥

मी०
२५

यान्निर्विन्नुत्तिन्निर्लीका निमांस्त्वं व्या
प्यतिष्ठसि ॥१६॥ कथं विद्यामहं यो
गिं स्त्वं सदा परिचिंतयन् ॥ के सुके
सुच जावे सुचिंत्यो सिन्नग वन्प्रया
॥१७॥ विसारेणा त्मनोयोगं विन्नुत्ति
च जनार्दन नृपः ॥ कथयत्तु द्विहि
ष्ट एव तो नास्ति मे मृतं ॥१८॥ श्री च
मवानुवाच ॥ इत ते कथयिष्यामि

दिव्याद्यात्मविस्तारः ॥ प्राधान्यतः
 कुरुश्रेष्ठनास्यंतोविस्तारस्यमे ॥ ११ ॥
 अहमात्मागुहाके शसर्वस्तुताम
 स्थितः ॥ अहमादिष्टमध्यं चस्तुता
 मंतएवच ॥ २० ॥ अदि त्यानामहं वि
 द्म ज्योतिषांरविरंशुमान्मरीचिर्म
 रुतामस्मिन्नकुत्राणामहं शशी ॥ २१ ॥
 वेदानां सामवेदोस्मिदेवानामस्मि

गी ०)
ए ६

वासवः ॥ इन्द्रियाणां मनश्चास्मिन्मना
नामस्मिन्चेतना ॥ २२ ॥ रुद्राणां मनश्च
शंकरश्चास्मिन्मना नामस्मिन्चेतना
विन्नेशो गुरुः सा ॥ वसुनां पावक
श्चास्मिन्मेरुः शिखरिणा महं ॥ २३ ॥
पुरोधसां च मुख्यं मां विद्विषार्थं वृद्धस्य
ति ॥ सेनानीनां महं स्कंदः सरसा मां स
सागरः ॥ २४ ॥ महर्षीणां गुरुः ॥

गिरा मस्मै क मङ्करं ॥ य ज्ञानां जपय
ज्ञोऽस्मि स्यादरा एणं हि मा लय ॥ २५ ॥ अ
श्वत्याः सर्ववृक्षा एणं देवर्षी एणं च नार
दः ॥ गंधर्वा एणं चित्ररथ सिद्धानां कपि
लो मुनिः ॥ २६ ॥ न चैः श्रवसमश्चानां
विदिमाममृतोद्भव ॥ ऐरावतं गजेंद्र
एणं नरा एणं च नराधिप ॥ २७ ॥ अ
युधानामहं वज्रं धेनुनामस्मि काम

श्री ०७
२५७

धक्क ॥ प्रजनश्चास्मि कंदर्पः सर्प्याणा
मस्मि वासुकिः ॥ २८ ॥ अनंतश्चास्मि
नागानां वरुणो यादसा महं पितृणा
मरुतामात्रास्मि यमः संयमता महं ॥ २९ ॥
प्रजादश्चास्मि देवानां कालः क
लयता महं ॥ मृगाणां च मृगैर्द्रोहं वै
न ते यश्च पट्टिणं ॥ ३० ॥ पवनः पव
तामस्मि रामः शस्त्रं च तामहं ॥ ३१ ॥

एगं मकर प्रवास्मि स्तोत सामास्मि जाह्नवी
 ॥३१॥ सर्ग एगमादिरं तश्च मध्यं चैवाद्
 मर्जुन ॥ अमध्यात्तमविद्या विद्यातां वादः प्र
 वदतामहं ॥३२॥ अपहंरा एगमकारोऽस्मि
 दं दः सामासिक स्पष्ट ॥ अहमेवाहं यः
 कालो धाताहं विश्वतो मुरव ॥३३॥ मृत्युः
 सर्वहर आहं मृद्ववश्च न विष्णुतां ॥ की
 र्तिः श्रीवीर च नारी एगं स्मृतिर्मधा

गी०
१८

छ तिकु मा ॥ ३४ ॥ वरु त्सा मतया साम्नां
गायत्री बंद सा महं ॥ मा सानां मार्ग शी
र्षी हम् त्रे ना कु सु मा कर ॥ ३५ ॥ द्यूतं व
जयता मा सिने ज स्ते जस्वि ना महं ॥ ज यो
स्मि व्यवसा यो स्मि स त्वं स त्व व ता महं ॥
३६ ॥ वृ ह्मी नां वा सुदे वो स्मि पां रु वी नां
धनं जय ॥ मुनी नाम प्यहं व्यासः कवीना
मुशना कविः ॥ ३७ ॥ दं मुद मय ता म

स्मिनीतिरत्रिमजिगीषतां ॥ मौनं चैवास्मि
 गुह्यानां ज्ञानं ज्ञानवता महं ॥ ३८ ॥ यच्च
 पिसर्वं नृता नां बीजं तदहमर्जुन ॥ नत
 दस्ति विनाय तस्यान्मया नृतं चराचरं ॥
 ३९ ॥ नां तोस्ति मम दिव्यानां विनूती
 नां परंतप ॥ एष तः देशतः प्रोक्तो विनू
 तेर्विस्तरो मया ॥ ४० ॥ यद्यद्वि नृति मत्स्य
 त्वं श्रीमदूर्जितमेव वा ॥ तत्तदेवावग

त्स

मी ०
ए १५

व त्वं समते जों शं शं भवं ॥ ४१ ॥ अपथवा
बहु नै ते न किं ज्ञाने न त वा ज्ञे न वि ह्मा
ह मिदं ह्मा स्त मे कां शो न स्थितो जगत्
॥ ४२ ॥ इति श्री नग बुद्धी ता रूप नि
बत्स ब्रह्म विद्या यां योग शास्त्रे श्री क
र्मा ज्ञाने संवादे वि नृ ती योगो नाम
दश मोऽध्यायः ॥ १० ॥ अ जिते व
च ॥ मद नु ग्राह्य परमं गुह्य मध्यात्म

संज्ञितं ॥ यत्त्वयोक्तं वचस्तेन मोहोयं
विगतो मम ॥ ११ ॥ नवाप्ययौ हि न्नतानां
श्रुतौ विस्तारशो मया ॥ त्वत्तः कमल
पत्राकुसुमात्पुष्पमपि चाव्ययं ॥ १२ ॥ ए
वमेतद्यथा त्वमात्मानं परमेश्वर ॥
द्रष्टुमिदमिति रूपमैश्वरं पुरुषोत्तमं
॥ मन्यसे यदि तत्र क्व मया द्रष्टुमिति प्र
ज्ञो ॥ योगेश्वरततो मे त्वंदर्शयामास

गी०१
१००

मयं ॥ श्री नमो वाच्ये वाच्ये ॥ पश्यमेव
धिरूपातिशयशोयसहस्रत्रयः ॥ ना
नाविधानि दिव्यानि नानावर्णीकृती
निच ॥ ५ ॥ पश्यदि त्पान्वेसु नरुद्रा
नृष्विनौ मरुतस्तथा ॥ बहून्पदेषु
वैरिपश्यन् प्रययि नारत ॥ ६ ॥ एहं
कस्यं जगत्कृत्स्नं पश्यद्यस्य चराचरं
॥ समदेहे गुहाके शयञ्चा न्यद्रुमि

वसि ॥७॥ न तु मां शक्य सेद्रष्टुं मनै नै
व स्वचक्षुषा दिव्यंददामिते चैक्षुः पश्य
मे योगमैश्वरं ॥८॥ संजय उवाच ॥ ए
व मुक्त्वा ततो राजन् महीयोगेश्वरो ह
रिः ॥ दर्शयाम्स्य पार्थाय परमं रूपमैश्व
रं ॥९॥ अनेकं वक्रनयनमनेकाङ्क
तदर्शनं ॥ अनेकं दिव्यान्नरलं दिव्या
नेकोद्यत्तायुधं ॥१०॥ दिव्यमाल्यांबर

१०९
गी०

धरं दिव्यगंधानुलेपनं ॥ सर्गं श्रव्यमयंदे
वमनं तं विष्णुं सुरवं ॥ ११ ॥ दिवि सूर्य
सहस्रस्पन्ने वेद्यं गपदुत्थिता ॥ यदि जाः
सहस्री सा स्याद्भासस्तस्य महात्मनः ॥
१२ ॥ तत्रैकस्य जगत्कृत्स्नं प्रविचित्रं
मनेकधा ॥ अपश्यदेवदेवस्य शरीरे पां
रुवस्तदा ॥ १३ ॥ ततः सविस्मया विष्टो
हृष्टो माधनं जयः ॥ प्रणम्य त्रिरसादे

वं कृतां जलिरं जाषत ॥१४॥ पश्यामि
देवांस्तवदेवदेहे सर्वंस्तथाभूतवि
शेषसंघान् ॥ ब्रह्माण्यमीशं कमला
सनस्य मृषीश्च सर्वतुरगाश्च दिव्या
न् ॥१५॥ अपनेकबाहुदरवक्त्रनेत्रं
पश्यामि त्वां सर्वतोभूतरूपं ॥ नातं
नमध्वं न पुनस्तु वादिपश्यामि विश्वे
ष्टारविश्वरूपं ॥१६॥ किरीटिनंगदि

गी ७
१०२

नंचक्रि एंच॥ तेजोराशिं सर्वतोदीप्ति
मंतं॥ पशुपामित्यादुर्निरीदं समंता
दीप्तान्नोर्कद्विप्रमप्रमेयं॥१७॥
त्वमकुरं परमं वेदितव्यं त्वमस्य वि
श्वस्य परं निधानं॥ त्वमव्ययः शाश्व
तधर्मगोप्ता सनातनस्त्वं पुरुषो मतो
मे॥१८॥ अनादिमध्यांतमनंतवी
र्यमनंतबाहुशक्तिस्त्वय्येत्रं॥ पशुपा

मि त्वां दी हृत्ता शव क्रं स्व ते ज सा वि
 श्व मिदं तपं तं ॥१९॥ द्या वा हृदि व्यो रि
 द मं तरं हि व्याप्तं त्वयै के न दि शश्च सर्वा
 दृ ष्ट्वा कृतं रूप मुग्रं तवे दं लोक त्रयं
 प्र व्य प्तितं महात्मन ॥२०॥ अ मी हि त्वा
 स्फु र सं धा वि शं ति के चि द्नी ता प्रां ज
 ल यो ग र एं ति स्व स्ती त्यु क्त म इ धि
 सि द्ध सं धाः ॥ स्तु वं ति त्वां स्तु ति त्रिः

गी०
१०३

पुष्पै लान्ति ॥२१॥ रुद्रादित्यावसर्वोये
च साध्या विश्वे श्विने मरुतश्चोष्णपाश्च
गंधर्वश्चकासुरसिद्धसंघावीहपंतित्वा
विस्मिताश्चैव सर्वे ॥२२॥ रूपं मरुत्ते
बहुवक्त्रनेत्रं ॥ महाबाहो बहुबाहुरु
पादं ॥ बहुदरं बहुदंष्ट्राकरालंदष्ट्रालो
काप्रव्यष्टितासंघाहं ॥२३॥ नानाः
स्मृतांदीप्तमनेकं वलं व्याताननंदी

सवित्रा लनेत्रं ॥ २४ ॥ दृष्ट्वा हित्यां प्रमथि
 तां नरात्मा धृतिं न विंदामि शर्म च वि
 ह्मो ॥ २४ ॥ दंष्ट्रा कराला निचते मुख
 निदृष्ट्वैव कालान्न लसं निजानि ॥ २५ ॥
 शो न जाने न लने च शर्म प्रसीद दे
 वेश जगन्निवास ॥ २५ ॥ अपमीचे त्वां
 धृतराष्ट्रस्य पुत्राः सर्वे सहैवावनि
 पालसंधैः क्षीष्मोद्गोलाः सन्त पुत्र

गी०
१०४

स्तथा सौ सहा समदी यैरपि यो धामुखैः
॥२६॥ वक्राणि ते स्वरमाणा विभ्रंति
दंष्ट्राकरालानि नयानि कानि केचि
द्विलग्नानां तरेषु संदृश्यते चूर्णि
तैरुत्तमांभैः ॥२७॥ यथा नदीनां बह
वोऽंबुवेगाः समुद्रमेवाग्निमुखाऽव
ति ॥ तथा तवामीनरलो कवीरा विभ्रं
ति वक्रा एव निविज्वलन्ति ॥२८॥ य

था प्रदी स्रं ज्वलनं पतंगं विनाशं तिनारा
 यस्मिन् दवेगाः ॥ नैवैव नाराय विनाशं ति
 लोकास्तवापि वक्रास्मिन् सिद्धिं ज्वलेताः
 ॥ १२ ॥ ॥ लेलिस्सैग्रसमानः समं तादृशो
 कान्मसमग्रा न्वदनैर्ज्वलद्भिः ॥ तेजोनि
 रापूर्य्य जगत्समग्रं भासस्तवोग्राः प्रतप
 ति विद्मो ॥ ३० ॥ गणेश्वादि मे को भवानु
 पररूपो नमोस्तु ते देववर प्रसीद ॥ वि

गी०

१०५

ज्ञा तु मित्रा मित्रवन्त माद्यन्त हि प्रजाता मि
त्रव प्रवृत्तिः ॥ ३१ ॥ श्री न गवानुवाच ॥

कालोऽस्मि लोककृत्यं कृत् प्रवृद्धो लोकान्
समृद्धं मित्रं प्रवृत्तः ॥ कृते प्रित्वान्न न वि
प्रति सर्वे येव स्थिताः प्रत्यन्ती केषु के धाः

॥ ३२ ॥ तस्मात्त्वमुत्तिष्ठ यशो लभस्व जि
त्वा शत्रून् रक्ष्य राजपुंसं मृद्वं ॥ मयैव ते
निहिताः पूर्वमेव निमित्तमात्रं न च स व्य

सान्चिन् ॥३३॥ द्रोणं च न्री ष्य च जय
 द्रष्टुं च कर्णं तया न्या नपि यो धवीरा
 न् मया दत्ता स्त्वं जहि मा व्यपि ष्ठा युध्य
 स्वजे तास्मिरणे स पत्रात् ॥३४॥ संज
 यन्वाच ॥ एतत्तु त्वा वचनं के शवस्य
 कृतां जलिर्वैषमानः किरीटी ॥ न म
 स्तु त्वा न्नय एवाह कृष्णं स गच्छदं नी
 तनीतः प्रणम्य ॥३५॥ अपि ज्ञेयं तत्तु वाच ॥

गी०)
१०६

स्थाने हृषीकेश तव प्रकीर्त्तयि जगत्प्रह
ष्यत्पनुर जपते च ॥ रक्षांसि जीतानि दि
शो द्रवन्ति ॥ सर्वे नमस्यन्ति च सिद्धसंधाः
॥ ३६ ॥ कस्माच्च ते न नमो नमस्तु
गरीयसे ब्रह्मणो ष्यादिकर्त्रे ॥ अनंत
देवेश जगन्निवास त्वमकुरुं सदसत्तत्प
रं यत् ॥ ३७ ॥ त्वमादिदेवः पुरुषः पुरा
ण ॥ स्वमस्य विश्वस्य परं निधानं वै

तासिंवेद्यं च ॥ परं च धाम त्वया तत्तं विश्व
मन्नं तत् रूप ॥ ३८ ॥ वायुर्यमो ग्निर्वरुणः
शशांकः प्रजापतिस्त्वं प्रपितामहश्च ॥ न
मो नमस्ते स्तुतसहस्रहृत्त्वः पुनश्च न्यो
पि नमो नमस्ते ॥ ३९ ॥ नमः पुरसादृश्य
हृष्टतस्ते ॥ नमोस्तु ते सर्वत एव सर्वः अ
न्नं नवीर्यमित विक्रमस्त्वं सर्वं समाप्नो
षिततोसि सर्वः ॥ ४० ॥ सखेति मत्वा प्रस

गी ०७

१०५

नंयदुक्ते हृस्मदे यादवदे सरवेति ॥ अप
जानतामहि मानंतवेदं मया प्रमादात्प्र
त्ययेन वापि ॥ ४१ ॥ यच्चावहासाय मस
त्कृतौ सि विहारशय्यासननौ जनेषु ॥ ए
कोयवाप्यच्युततत्समं कृतं तत्तदामयेत्वा
महमप्रमेयं ॥ ४२ ॥ पितृनासिलोकस्पचर
चरस्पत्वमस्य पूज्यश्च गुरुर्गरीयात् ॥
नत्वत्समोऽस्य न्पाधिकः कुतो न्पोऽलोक

त्रयेष्वाप्रतिमप्रभाव ॥ ४३ ॥ तस्मात्प्र
 लम्प प्राणिधायकाय ॥ प्रसादयेत्वाम
 ह मीशामीशं पितेव पुत्रस्य सखेव
 सरक्तः प्रियः प्रियायाह सिंदेव सोढुं
 ॥ ४४ ॥ अष्टष्टपूर्वं ह सि तो स्मिह द्वात्र
 येन च प्रव्ययितं मनो मे ॥ तदेव मे द
 श्चिदेवरूपं प्रसीद देवेना जगन्निवा
 स ॥ ४५ ॥ किरीटिनं गदिनं च क्रहस्त

गी०
१०८

मिठा मित्रांद्रष्टु महं तर्धैव ते नैव रु
पेण चतुर्चुर्जेन सहस्रबाहो नववि
श्वमूर्त्तिः॥ श्री नगवानुवाच॥ मया
प्रसन्नै न तवाजुर्नैदं रूपं परं ददिति
मात्मयोगात्॥ ते जौ मयं विश्वमनंत
माद्यन्ते त्वद न्ये न न दृष्ट पूर्वः॥४॥
न वेदयज्ञा ध्यय नै न दानै न च क्रिया
निर्न तपो निरु जैः॥ एवं रूपः शक्य

अहं नृलोके दृष्टुं त्वद न्येन कुरु प्र
वीर ॥ ४८ ॥ मातु व्यथा माच वि मरु
जा बोद दृष्टु रूपं घोर मी हृद् ममेदं व्य
पेत नीः प्रीत मना पुन स्त्व तदेव मे रु
प्र मिदं प्र पश्य ॥ ४९ ॥ स जय वाच ॥
इत्प ज्ञेनं वा सुदेव स्तथो त्वा स्व कं रु
पं दर्श या मा स न्नयः ॥ आश्वा सया मा
स च नीत मेनं न्स्त्वा पुनः सौम्य वपु

गी०
१०६

महात्मा ॥५०॥ उपजु ननु वाच ॥ हृष्टेदं
मानुषं रूपं तव सौम्यं जनार्दन ॥ इदानीं
मस्मि संवत्तः स चेताः प्रकृतिगतः ॥
५१॥ आत्मानु वाच ॥ सुहृदं शि
विदं रूपं दृष्टवान् सियन्मम ॥ देवाग्र
प्रथम रूपं स्मृति त्वं दर्शितं कान्तिः ॥
५२॥ नाहं वेदैर्न तपसा न दानेन
न चैज्यया ॥ शक्यं एवं विधोऽदृष्टं

वानसि मां यथा ॥ ५३ ॥ न कथा त्व न न्यया
 श क्य उपदमेवं विधोर्जुन ॥ ज्ञातुं द्रष्टुं च
 तत्त्वेन प्रवेष्टुं च परं तप ॥ ५४ ॥ मत्क
 म् कृन्मत्पुत्रमो मद्भक्तः संगवर्जितः
 ॥ निर्वैरः सर्वभूतेषु यः समासेति पां
 रुव ॥ ५५ ॥ इति श्री भगवद्गीतास्तप
 निषत्सु ब्रह्मविद्याया योगशास्त्रे
 हृदमाजुन संबन्धि विश्वरूपपदके

गी०
११०

नामैकादशोऽध्यायः ॥ ११ ॥ अजुनन
वाच ॥ एवं सततयुक्ता ये न कास्तथा प
र्युपासते ॥ ये चाप्यहं मय कंठे मेधां तेषां
के योगविन्तमाः ॥ १ ॥ अजुनन
च ॥ मय्यावेष्टमनो येषां नित्ययुक्ता
नपासते ॥ श्रद्धाया परयोपेतास्ते मे युक्त
तमा मताः ॥ २ ॥ ये त्वहं मनिर्दश्यं मय
कं पर्युपासते ॥ सर्वत्रगमचित्पंचकृत्

स्थामचलध्रुवं ॥३॥ सन्तियम्पेन्द्रियया
मंसर्वत्रसामबुद्धयः ॥ ते प्राप्नुवन्ति मामे
व सर्वत्र तदिह तेरताः ॥४॥ लैशोधिक
तरस्तेषामव्यक्तासक्तचेतसां ॥ अ
व्यक्तादिगतिर्दुःखं देहवद्विरवाप्य
ते ॥५॥ ये तु सर्वाणि कर्माणि मुयि
संन्यस्य मत्परा अपनन्पे नैव योगेन
मां ध्यायन्त उपासते ॥६॥ ते मामहं

गी०
१११

समुद्रर्त्ता॥ मृत्युसंसारसागरात्॥ नवा
मिनन्विरात्पाथमव्यावेशिततेतसां
॥७॥ मय्येवमनन्पाधत्स्वमयिवुद्धिनि
वेशयः॥ निवन्विष्यसिमय्येवन्प्रत
तुर्धनसंशयः॥८॥ अप्यचित्तं समाधा
तुं न शक्नोषि मयि स्थिरं॥ अन्पास
योगेन ततो मामिवाप्तुं धर्मं जय॥९॥
अन्पासेष्यसमर्थो सिमन् कर्म परमो

नव ॥ मदर्थमपि कर्मणि कुर्वन् सिद्धिमवा
प्स्यसि ॥ १० ॥ अथैतदप्यसक्तो मि कर्तुम
योगमाश्रितः सर्वकर्मफलत्यागं ततः
कुरु यत्ता त्ववान् ॥ ११ ॥ श्रेयो हि ज्ञानमभ्या
सा ज्ञाना ध्यानं विशिष्यते ॥ ध्यानात्कर्म
फलत्यागस्त्यागागंतिरनंतरं ॥ १२ ॥ अ
थैषा सर्वभूतानां मैत्रः कुरु एवंच ॥
निर्ममो निरहकारः समदुःखस्तनस्कृद्व

गी० मी ॥ १५३ ॥ संतुष्टः सततं योगीयता आहृष्ट
११२ निश्चयः ॥ मय्यापितमनोबुद्धिर्द्योमद्वक्तः
समेप्रियः ॥ १५४ ॥ यस्मान्नोद्विजते लोका
लोकान्तोद्विजते चयः ॥ हर्षामर्षमयोद्वि
र्गैर्मुक्तोयः सचमेप्रियः ॥ १५५ ॥ अपन्नपेक्षः
शुचिर्दृष्टः नृदासीनो गतव्यथः ॥ सर्वारं
भपरित्यागीयौ मद्वक्तसमेप्रियः ॥ १५६ ॥
यानहृष्यति न द्वेष्टि न शीत्यति न कांक्षति

शुनशुनपरित्यागीनक्रिमान्नयःसमे
प्रियः॥१७॥समःशत्रौचमित्रेचतथा
मानापमानयोः॥श्रीनोहमस्वरवदुः
खेषुसमःसंगविगर्जितः॥१८॥तुल्य
निदास्तुतिमौनीसंतुष्टोयेनकेनचि
त्॥अपनिवेतःस्थिरमतिर्नक्रिमान्ने
प्रियोनरः॥१९॥येनुधर्मावृतमिदंय
थोक्तंपुरुषपासते॥अहधानामत्पर

गी ७

११३

प्राज्ञकास्तेतीवमे। प्रियाः ॥ २० ॥ इति श्री न

गवजीता सुपनि मत्स्य ब्रह्मविद्यायां
योगशास्त्रे श्री कृष्णार्जुनसंवादे म
हो योगो नाम दशोऽध्यायः ॥ १२ ॥

अप्यर्जुनोवाच ॥ प्रकृतिं पुरुषं चैव
कृत्रं कृत्रं ह मेव च ॥ १ ॥ एतद्देदिनुमि
वा मिज्ञानं ज्ञेयं चैव केशव ॥ २ ॥ श्री नग
राज उवाच ॥ इदं शरीरं कौं ते यद्वै नमि

त्पन्निधीयते ॥ एतद्योवेत्तितं प्राहुः केत्र
ज्ञमिति तद्विदुः ॥ २ ॥ केत्रज्ञं चापि मां
विद्विस्व सर्वं केत्रेषु न्नास्ति केत्रं केत्रं ज्ञ
यो ज्ञानं यत्तज्ज्ञानं मतं मम ॥ ३ ॥ तत्र
केत्रं यच्च यादृक् च यद्विकारियत
श्च यत्तत्स च यो यत्प्रभावश्च तत्समा
से न मे शृणु ॥ ४ ॥ कृषिनिर्वहणधाम्नी
तं लोकोत्तिर्वि विधौः पृथक् ॥ ब्रह्मसूत्र

५॥
१५
३

पदेऽथैवहेतुमद्भिर्विनिश्चितैः ॥५॥ म
हान्तेतान्युक्तंकारोबुद्धिरव्यक्तमेवच
॥ इन्द्रियाणिदेवैकंचपंचैन्द्रियगोच
रा ॥६॥ इवाक्षस्वरवदुःखं संधातश्चे
तनाधर्तः ॥ एतत्तदेकं समासेनसर्व
कारमुदाहृतं ॥७॥ अपमानित्वमदं चि
त्वमहिंसाहान्तिरार्जवं अपाचार्योपास
नं शौचं स्थैर्यमात्मविनिग्रहः ॥८॥

इन्द्रियाण्येषु वैराग्यमनहंकार एव च ॥
जन्म मृत्यु जरा व्याधि दुःख दोषानुदरुर्न
॥ १८ ॥ असक्तिरननिष्वंगः पुत्रदारगृह
दिषु ॥ नित्यं च समचित्तः त्वमिष्टानिष्व
पपत्तिषु ॥ १९ ॥ मयि चानन्त्यो गेन न
क्तिरव्यभिचारिणी ॥ विविक्ते देहसे
वित्वमरतिर्जनसंसदि ॥ २० ॥ अप्रध्या
तज्ञाननित्यत्वं तत्त्वज्ञानाय हृत्तनं ॥

गी०
११५

एतज्ज्ञानमिति औक्तं मज्ञानं यदसौ न्यथा
॥ १२ ॥ ज्ञेयं यत्तत्त्र बोद्धव्यं मिथ्यज्ञात्वम्
तमश्नुते अपि नादिमत्परं ब्रह्म न संत न्ना
सदुच्यते ॥ १३ ॥ सर्वतः पति पादं तत्स
र्वतो हि शिरो मुखं सर्वतः श्रुतिमहम्
के सर्वमाहृत्य निष्पत्ति ॥ १४ ॥ सर्वेन्द्रि
यगुणानां संसर्गेन्द्रियविवर्जितं ॥ १५ ॥
सत्त्वं सर्वं नृचैव निर्गुणं गुणज्ञोक्तं च

॥१५॥ विहिरं तश्च नूता नाम चरं चरं

बच ॥ स्रक्ष्मत्वात्तद्विज्ञेयं दूरस्थं जाति

के चत्तर ॥१६॥ अपविचकं चत्त ज्ञेयं

सिष्क प्रच विष्कच ॥१७॥ ज्योतिषाम

पित ज्योतिस्तामसः परमुच्यते ॥ ज्ञानं

ज्ञेयं ज्ञानगम्यं हृदि सर्वस्य विहितं ॥

॥१८॥ इति क्षेत्रं तय्य ज्ञानं ज्ञेयं चोक्तं स

मा सतः ॥ मन्त्रकृतं तदिज्ञाय मन्त्रावा

॥१९॥ नूतनेषु विचक विवच स्थितं ॥ नूतनं नूतनं च ॥ ७३

गी० योपपद्यते ॥११॥ प्रकृतिं पुरुषं चैव विद्व
११६ नादीन जावपि ॥ विकारांश्च गुणान् चैव वि
द्विप्रकृतिसंज्ञवान् ॥१२॥ कार्यकारण
कर्तृत्वहेतुः प्रकृतिरुच्यते पुरुषः संख
दुः खानां नोक्तृत्वहेतुरुच्यते ॥१३॥ पु
रुषः प्रकृतिस्थो हि नुक्ते प्रकृतिजान्
गुणान् ॥ कारणं गुणसंगो स्पृष्टसदसद्य
निजन्मसु ॥१४॥ वषट्पृष्टानुमंताचन

न्नी नो क्ता माहे श्वरः ॥ परमात्मेति चा
 प्युक्तो देहे स्मिन्पुरुषः परः ॥ २२ ॥
 य एवं वेत्ति पुरुषं प्रकृतिं च गुणैः स
 ह ॥ सर्वथा वर्त्तमानोऽपि न स नृयोनि
 जायते ॥ २३ ॥ ध्यातेनात्मनि परं नि
 केचिदात्मानमात्मनाऽन्येषां स्वप्ने
 न योगेन कर्मयोगेन चापरे ॥ २४ ॥
 अन्येष्वेव स जानतः श्रुत्वात्येवः

गी०)
११७

नपासते ॥ तेपिचातितरं त्वेवमृत्तुं
श्रुतिपरायणः ॥ २६ ॥ यावत्संजा
यते किंचित्सत्त्वं स्याद्वरजं गमं केंद्र
केन्द्रज्ञसंयोगात्तद्विद्विन्नरतर्षजं
२७ ॥ संमसर्वेषु नृतेषु तिष्ठंतं परमे
श्वरं ॥ विनश्यत्स्वविनश्यंतं यः पश्य
तिसपश्यति ॥ २८ ॥ समं पश्यन्
दि सर्वत्र समं स्थितमीश्वरं ॥ न

हिनस्त्रा त्मना त्मानं ततो या निपरं प्रति
॥२१॥ अकृत्यैव च कर्मणि क्रियमाण
नि सर्वशः ॥ यः पश्यति तस्मात्मानमक
न्तीरं स पश्यति ॥२२॥ यदा न्तत दृष्टा गन्ता
वमेकस्य मनु पश्यति तत एव च विस्तारं
ब्रह्मसंपद्यते तदा ॥२३॥ अनादि त्वानि
र्गुणत्वात्परमात्म्याय मव्ययं ॥ शरीरस्यो
पि कौ नेत्य न करोति न लिप्यते ॥२४॥

॥०॥ यथा सर्वगतं शौद्धमादाकाशं नोपलिप्सते
॥१८॥ सर्वत्रावस्थितो देहे तथा त्मानोपलिप्सते
॥३३॥ यथा प्रकाशयत्येकः कृत्स्नं लोक
मिमं रविः ॥ ३४॥ केत्रं केत्री तथा कृत्स्नं प्र
काशयति नारत ॥ ३५॥ केत्रं केत्रं द्वयोरे
व मंतरं शानं च ह्रुषा ॥ ३६॥ न तत्र कति मो
हं च ये विदुषीति ते परं ॥ ३७॥ इति
श्रीभगवद्गीतासूपनिषत्सु ब्रह्म

विद्यायां योगशास्त्रे श्रीकृष्णार्जु-
नसंवादे कृत्रेदेवत्रयानिर्देशोऽयम् ॥
नाम ज्योतिषोऽयम् ॥ १३ ॥ श्री-
गवामुवाच ॥ परं नैवः प्रवक्ष्यामि
नानां ज्ञानसुखं ॥ यद्वा त्वामुत यः
सर्वं परां सिद्धिं विना गताः ॥ १४ ॥ इदं ज्ञा-
नमुपाश्रित्य मम साधर्म्यमागताः ॥ सर्व-
पि नोपजायन्ते प्रलये न व्यथंति च ॥

१०

११

॥२॥ मम यो निर्मह ब्रह्म तस्मिन् न निर्दे
धाम्पदं ॥ संभवः सर्वस्तत्ता तां ततो न
वति नारत ॥३॥ सर्वयो निषुको ते यम
र्तयः संभवं नियाः ॥ ता सां ब्रह्म महद्यो
निरहं बीज प्रदः पिता ॥४॥ सत्त्वं रजस्त
म इति गुणाः प्रकृति संभवाः ॥ निवद्धं
जि मद्वा बाहो देहे देहि नमं व्ययं ॥५॥
तत्र सत्त्वं निर्मलत्वात्प्रकाशकमन्ता

प्रयं ॥ सुख संगे न बद्धाति ज्ञान संगे न
 चानघ ॥ ६ ॥ रजो रागात्मकं विदितृष्णा
 संगसमुद्रवं ॥ तन्निबद्धाति कौंतेयक
 र्प्रसंगे न देहि तं ॥ ७ ॥ तमस्त्यजान्ज
 विदि मोहनं सर्वदेहितां ॥ प्रमादात्
 स्पतिद्रुतिस्तन्निबद्धाति नारत ॥ ८ ॥
 सत्वं सुखं संजयति रजः कर्मणि नार
 त ॥ ज्ञानमावृत्य तु तमः प्रमादि संजयत्यु

गी०
पु२०

त ॥ १८ ॥ रजस्ममश्वाभिन्त्यः सत्त्वं च व
निभारत ॥ रजः सत्त्वं तमश्चैव तमः सत्त्वं
रजस्मया ॥ १९ ॥ सर्वदारेषु देहे स्मिन् प्र
काशोपजायते ॥ ज्ञानं यदा तदा विद्या
विद्वद् सत्त्वमित्युत ॥ २० ॥ लोभः प्रवृत्ति
सारं न कर्मणा ममः सदा ॥ २१ ॥ उच्यते
तानि जायंते विद्वद् नरत्नं पुनः ॥ २२ ॥ अ
प्रकोशो प्रवृत्तिश्च प्रमादो मोह एव च ॥

नामस्येता निजायंते विह्वले कुरु नंद
 न ॥ १३ ॥ यदा सत्वे प्रवृत्ते बुध प्रलयं यं
 तिदेह मृत ॥ तदो नाम विदं ह्येको कान
 मला न्प्रतिपद्यते ॥ १४ ॥ रजसि प्रलयं
 गत्वा कर्मसंगिषु जायते तथा प्रली
 तस्य मासि मृत्यो निषु जायते ॥ १५ ॥
 कर्मणः सुकृतः स्यादः सात्त्विकं हि म
 लफलं ॥ रजसस्तु फलं दुःखमज्ञा

गी०
१२१

नंतमसः फलं ॥ १६ ॥ सत्त्वात्सं जायते ज्ञा
नं रजसो लोभ एव च ॥ प्रमादमोहौ तमसो
न वतो ज्ञानमेव च ॥ १७ ॥ कुर्वन् गच्छन्ति स
त्त्वस्थामध्येति श्रुतिरा जसः न घनपगु
णवृत्तिस्था अधो गच्छन्ति तामसा ॥ १८ ॥
तान्पुनरुत्थेभ्यः कर्त्तारं यदा द्रष्टुं नुपप
त्तिः ॥ पुनरुत्थेभ्यश्च परं वेत्ति मन्त्रावसो धि
प्रवृत्तिः ॥ १९ ॥ गुणानेता नती न्यत्र न्येही

देह समुद्रवाग् ॥ जन्म मृत्यु जरा दुःखैर्वि
 हताः मृतमश्नुते ॥ २० ॥ अप्सु न च वाचा
 कैर्हि नैर्गोस्त्री न गुणैर्नानतीतो भव
 ति प्र नोः ॥ किमचारः कथं चैतां स्त्री न
 गुणानतिवर्त्तते ॥ २१ ॥ श्री नगवान्
 वाच ॥ प्रकाशं च प्रवृत्तिं च मोहमेव च
 पामव ॥ नन्दे हि संजहत्तानि न निवेत्ता
 नि कां कृति ॥ २२ ॥ उदासी न बदासी नो

गी० गुहैर्ये न विचा ल्यते ॥ गुह्यवर्त्तते इत्येवं
१२२ यो वति ह्यति नो गते ॥२३॥ सामदुःखस्तु
खः स्वस्यः समलो ह्यसमं च नः ॥ तु
त्यप्रिया प्रियो धीरस्तु न्यनिंदात्मसंस्तु
तिः ॥२४॥ मानापमानयोस्तुल्यस्तुल्यौ
मित्रारिपट्टयोः ॥ सर्वारंजपरित्यागी गु
ह्यतीतः स लुच्यते ॥२५॥ मां च यो व्यभि
चारैः कृत्तु योगे न सेवते ॥ स गुह्यत्वे

मनीत्यै तान्ब्रह्म नृयाय कल्पते ॥२५॥

ब्रह्मणो हि प्रतिष्ठाहममृतस्या

स्य च ॥ शास्त्रतस्य च धर्मस्य सुखस्यै

कान्तिकस्य च ॥२६॥ इति श्री जगवज्र

ना सुपति ब्रह्म ब्रह्मविद्यायां योगशा

स्त्रे श्री कृष्णार्जुनसंवादे गुणत्रयवि

ज्ञानयोगो नाम चतुर्थोऽध्यायः ॥

१५॥ श्री जगवाजुवाच ॥ कर्तुं नैव

मूलमसंगसूत्रे एतदेतच्चित्वा ॥ ३॥
 ततः पदं तत्परिमार्गितं यस्मिन् गता
 न निव । तन्निष्ठयः स मेव चाद्यपुरुषं
 प्रपद्येयम् ॥ ४॥ प्रवृत्तिः प्रसूता पुराणी
 ॥ ५॥ निमीलमोहाजितसंगदोषा अप
 ध्यात्मनित्या विनिवृत्ता कामाः ॥ ६॥
 विमुक्ताः सुखदुःखसङ्गैर्गर्भं त्यक्त्वा
 पदमव्ययं तत् ॥ ७॥ तत्तज्ज्ञास्यनेस्त

गी०)

५२४

यो नराणां को न पावकः ॥ यजन्वाननि
वर्त्तते न दामपरमं मम ॥ ६ ॥ ममैवांशो
जीवलोके जीवभूतः सतातनः ॥ मनः
षष्ठाक्षीन्द्रियाणि प्रवृत्तानि स्थानिक
र्षति ॥ ७ ॥ शरीरं यदवाप्नोति यच्चाप्नु
क्रामतीश्वरः ॥ गृहीत्वे तानि संयाति वा
युर्गंधानि वा स यात्र ॥ ८ ॥ तक्रामं तं स्थि
तं वापि नु जानं वा गुणान्वितं ॥ विमूढा

नानुपश्रुपंतिज्ञानचक्रः ॥१०॥ यन्नं तो
 योगिनश्चैनं पश्यं त्यात्मन्यवस्थितं
 अतं तो प्यकृतात्मानो नैनं पश्यं त्यचेत
 सः ॥११॥ यदादित्प्रगतं तेजो जगद्भा
 सयते खिलं ॥ यच्चंद्रमसि यच्छाग्नौ
 तत्तेजो विद्मि माषां ॥१२॥ गामावि
 रुचचरुतानिधारया मृदुमोजसा
 पुष्पामिचौषधीः सर्वा समो न्देवार

जी०)
१२५

सात्मकः ॥ १३ ॥ अहं वै श्वा सरो नृत्वा
प्राणिनां देहमाश्रितः ॥ प्राणापानस
मायुक्तः पचम्पन्नं चतुर्विधं ॥ १४ ॥ स
र्वस्पचाहं हृदिसान्निविष्टो मत्तः स्मृति
र्ज्ञानमपोहनं च ॥ वेदैश्च सर्वैरहमेव
वेद्यो वेदां तत्तद्देवविदेव चाहं ॥ १५ ॥
वाविमो पुरुषो लोके कुरुश्चाकुरु ए
व च ॥ कुरुः सर्वाणि नृत्वा निरुत्स्थो

करुच्यते ॥१६॥ उत्तमः पुरुषस्त्वत्तः
परमात्मोत्पुद्गाहृतः ॥ यो लोकत्रय
माविश्य विभर्त्स्य य इश्वरः ॥१७॥
यस्मात् करमतीतो ह म कुरादपि चो
त्तमः ॥१८॥ यो मामैव म संमूढे जाना
ति पुरुषोत्तमं ॥ स सर्वविघ्नजतिमां
सर्वभावेन नारत ॥१९॥ इति गुह्यत
मशास्त्रमिदमुक्तं मया नद्य ॥ एतद्बु

मी०)
१२६

हो बुद्धिमान्स्पातृकृत कल्पश्चकार त॥
॥ इति श्री नगवन्दीतासुरपतिष
त्सुकास्त्रविद्ययां यागशास्त्रे श्री कृष्ण
जीतसांवादे पुरुषोत्तमयोगो नाम
प्रथमोऽध्यायः ॥ श्री नगवानुवाच
॥ उपमेयं सत्त्वसंशुद्धिं शान्तियौ गव्य
वस्थितिः ॥ दानं दमश्च यज्ञश्च स्वाध्या
यस्तपश्चाजिवं ॥ १ ॥ अहिंसा सत्यम

क्रोधस्त्रागः शान्तिरपैशुनंदया नृते
 ह्यलो लुत्वं मारु वंकीरचापलं ॥ २ ॥ नेजः
 कृमाधुतिः शौचमद्रोहोनातिमानिता
 ॥ नो वंति संपदं देवीमन्त्रिजातस्य चा
 रत ॥ ३ ॥ दं नो दपौ चिमानश्चक्रोधः पा
 रुष्यमेव च ॥ अद्रोहं चात्रिजातस्य
 पारथासंपदमासुरी ॥ ४ ॥ देवीसंपाद
 मोहकायनिबधायामसुरीमता ॥ माशु

गी०
१२७

चः संपदं देवीमग्निजातो सि पां उव ॥ ५ ॥
॥ द्यौर्भूतसर्गो ह्योके स्मिन् देवव्यासुर ए
व च ॥ देवो विस्तरशः प्रोक्तः आसुरपा
र्यमेश्च ॥ ६ ॥ प्रवृत्तिं च निवृत्तिं च
जन्तानां विदुः सुराः ॥ न शौचं नापि
चाचारो न सत्यं तेषु विद्यते ॥ ७ ॥ अ
सत्यमप्रतिष्ठं ते जगदादुरक्षीधरं ॥
अपरमं च न विमन्यते कामहे

लुके ॥८॥ एतां हृष्टि मव भ्यष्टनष्टा त्मा
 नीष्ट्य लुष्टयः ॥ प्रनव त्पु प्रकर्मीष्टः
 रुया य ज ग तो हि ताः ॥९॥ काममाश्चि
 त्पहुः प्ररुदं नमा नमदा न्विताः ॥ मोहा
 ज्हीत्वा ॥१०॥ प्रादा न्प्रवत्तं ते शुचि
 व्रताः ॥११॥ चित्ताम परमेयां च प्रलयां
 तामुपाश्चिताः ॥ कामो ष चो गप्सु मा ए
 ताव दिति निश्चिताः ॥१२॥ अपाङ्गपाङ्ग

गी०
१२८

ज्ञानेर्वदः काम क्रोध परसयाणाः ॥ इह ते
काम जोगार्थमन्यायेनार्थसंचयन् ॥
॥ १२१ ॥ इदमहमया ज्वलुमिदं प्राप्स्येम
नोरथं ॥ इदमस्तीदमपि मे न विष्य
ति पुनर्दुर्नं ॥ १२२ ॥ अपस्मै मया हतः
शत्रुर्दुर्निष्येचापरानपि ॥ इष्ट्वरोहमहं
जोगी सिद्धोहं बलवान् सुखी ॥ १२३ ॥
आत्मा निजानवान् सिद्धोहं सिद्ध

दृशो मया ॥ यद्देहा स्पामि मोदि षे इत्यज्ञा
 न विमोहिताः ॥ १२५ ॥ अपने कचि त्त विन्नांता
 मोह जाल समावृताः ॥ प्रसत्काः कामचो
 गेषु पतन्ति नरके शुचौ ॥ १२६ ॥ आत्मसंज्ञा
 विनास्तथा धनमानमदान्विता ॥ यजन्ते
 नाम यज्ञे स्ते दं जेना विधि पूर्वकं ॥ १२७ ॥
 अहंकारं बलं दर्पं कामं क्रोधं च संश्रिताः
 मामात्म परदेहेषु प्रदिशन्ते अपस्तयका

गी०
१२५

॥१८॥ तानहं दिक्षतः त्रूरा नमः सारेषु नरा
धमान् ॥ हि पाम्यजस्रमेषु ज्ञाना सुरी धे
वयोनिषु ॥१९॥ अपासुरी योनिमापन्ना म
ज्जन्म निजन्म नि ॥ मामप्राप्यैव कौंते
यत्ततो यं धमांगतिं ॥२०॥ त्रिविधं नरक
स्येदं द्वारं नाशनमात्मनः ॥ कामः क्रोधस्त
था लोभस्तस्मादेतत्रयं तपजेत् ॥२१॥
एतैर्विमुक्तकौंतेय तप्तो द्वारैस्त्रिभिर्नरैः

॥ ग्राह्यार त्यात्मनः श्रेयस्ततो याति परं
 गतिं ॥ २२ ॥ यः शास्त्रविधिमुत्सृज्य
 त्ते कामकारकः ॥ न सुखं न सिद्धिं न वा
 ज्ञानं न सुखं न परं गतिं ॥ २३ ॥ न सा
 वास्त्रं ग्रामाणां ते कार्या कार्यामवस्थि
 तौ ॥ ज्ञात्वा शास्त्रविधानोक्तं कर्म कर्तुं
 मिहाहीसि ॥ २४ ॥ इति श्रीमद्भगवद्गीता
 उपनिषद्संस्कृतविद्यायाः योगशास्त्रे
 श्रीकृष्णार्जुनसंवादे देवासुरसं

गी०)
१३०

पत्नियो गो नाम कोउ गो ॥ १६ ॥
१६ ॥ गोप जुनी वान्च ॥ ये शास्त्रविधि
मुत्तम जय जं ते अद्वयान्विताः ॥ तेषां
विष्टा तु ह्य कल्पसं त्वमाहोरजस्तमः
॥ १७ ॥ श्री जगदायुवाच ॥ त्रिविधा
भवति श्रद्धा देहिनां सा स्वभावजाः ॥ सा
त्त्विकी राजसी चैव तामसी चेति तांश्च
॥ १८ ॥ सत्त्वानुरूपं सर्वस्य श्रद्धा

नवति चारत ॥ अक्षामयोयं पुरुषो
 योयवृद्धः स एव सः ॥ ३ ॥ यजंते सा
 त्विका देवा न्ये रुरुं सिराजसाः
 ॥ प्रेतान् न्ये तगाणां श्रान्ते यजंते स
 मसाजनाः ॥ ४ ॥ अशास्त्रविहितं यो
 रं तप्यं ते ये तपो जनाः ॥ ५ ॥ ब्रह्माहंका
 रसंयुताः कामरागबलान्विताः ॥ ६ ॥
 कर्षयंतः शरीरस्थं भूतं ग्रामपचेतसः ॥

यो

गी०
१३१

प्रांचैवांतःशरीरस्थं तान् विद्यास्करनि
श्रयान् ॥ ६ ॥ आहारस्त्वपि सर्वस्य त्रि
विधो नवति प्रियः ॥ यज्ञस्तपस्तथा द
नं तेषां ज्ञेयमिदं शृणु ॥ ७ ॥ आयुः
सत्त्वबलारोग्यस्करवप्रीतिविवर्द्ध
नाः ॥ रक्षाः स्निग्धाः स्थिरा रुद्धा आ
हाराः आहारैः सत्त्विक प्रियाः ॥ ८ ॥
कटु म्लानलवणतु ह्यतीक्ष्णस्त

कविदाहि नः ॥ आहारा राजस स्पेष्टः
दुःख शोका मय प्रदाः ॥ १८ ॥ यानया
मंगा तरसं पूति पर्युच्छिन्नं च यत् ॥ गति
ष्टमपि चामेधपं नो जनं ता मस प्रिय
॥ १९ ॥ अफलाकांक्षि न्निर्गुणो विधि
दृष्टो यद्व्यजते ॥ यद्यप्यमेवेति मत्तः स
माधाय संस्तुतिविकः ॥ २० ॥ अत्रि सं
धाय तु फलं दं नार्थमपि चैव यत् ॥

गी०
१३२

इज्जते चरतश्चेष्टं तं यज्ञं विद्विराजसं
॥१२२॥ विधिहीनमस्रष्टान्नं मंत्रहीन
मदकिं तं ॥ अथा विरहि तं यज्ञं ताम
संपरं च कुते ॥१२३॥ देवविजगुरु प्राज्ञ
मजानं शौचमार्जवं ॥ ब्रह्मचर्यमहि
साय शरीरतपनं च ते ॥१२४॥ अन्तर्द्व
गकरं वाक्यं सत्प्रियहितं च यत् ॥ स्वा
ध्यायान्मसनं चैव वातमयं तपश्च यत्

॥१५॥ मनः प्रसादः सौम्यत्वं मौनमात्म
विनिग्रहः ॥ भावसंशुद्धिरित्येतत्तपो
मानसमुच्यते ॥१६॥ अथ ध्यापय्यात्
तपस्तत्रि विधं नरैः ॥ अपफलाकारि
निर्युक्तैः सान्नि कं परिचरुते ॥१७॥
सत्कारमानं पूजायै तपोदं नैव न चैव य
च ॥ क्रियते तदिह प्रोक्तं राजसंचल
मश्नुव ॥१८॥ मूलपादे एण त्मनो य

गी०)
१३३

स्त्रीरुया क्रियते तपः॥ परस्पोत्सादना
धैवातुत्तामसमुदाहृतं॥११॥ दात
व्यमितियदानदीयते नुपकारिणि॥ हे
शेकालेचपात्रे चतदानंसात्त्विकंस्म
तं॥१२॥ यत्तुप्रत्युपकारार्थंफलमुद्दि
शवापुनः॥ दीव्यतेपरि। लिख्यतेप्राज
समुदाहृतं॥१३॥ असेत्कृतमवज्ञात
तत्तामसमुदाहृतं॥१४॥ कुंतस्मिन्

* अदेशकालेयदानमपात्रेऽप्यदीयते॥ श्री० ७

निर्देशो ब्राह्मणस्य विधिः स्मृतः ॥
ब्राह्मणस्यैतन्नेवेदाश्च यज्ञाश्च विहिताः
पुरा ॥ २३ ॥ तस्मादोमित्युदाहरत्यज्ञ
दानतपः क्रियाः ॥ प्रवर्त्तन्ते विधाना
ऋः सततं ब्राह्मणानां तदित्यनभि
संधाय फलं यज्ञतपः क्रियाः ॥ दान
क्रियाश्च विविधाः क्रियन्ते मोक्षार्थं
हि निः ॥ २४ ॥ स ज्ञावेसाधक्यो

श्री ०)

१३४

वेच सदित्येतत्प्रयुज्यते ॥ प्रशस्ते कर्म
गितया सबष्टः पार्थयुज्यते ॥ २६ ॥ य
ज्ञेन पसिदाते च स्थितिः सदिति चोच्य
ते ॥ कर्म चैव तदृष्टीयं सदित्येवाभिधी
यते ॥ २७ ॥ अपश्चद्वयादुतं दत्तं तपस्त
त कृतं च यत् ॥ असदित्युच्यते पार्थन
च तत्प्रेतपनो इह ॥ २८ ॥ इति श्री नम
वज्जीता रूप निषत्क ब्रह्म विद्याय

ओ गंगा स्नेही कुरुना जल संवाह त्रि
गुण विभागा यो गो नाम सप्तदशोऽध
यः ॥१७॥ अप जलं वाच ॥ संन्यास
समूहा बाहो न त्वमिगामि वेदितुं ॥ न्या
ग च स्पृहृषी केन एष केन ॥ नष्टं
॥१८॥ श्री नगं वाचुवाच ॥ काम्यानां क
र्मणां न्यासं संन्यासं कवयो विदुः ॥
सर्वकर्मफलं त्वागं प्रादुस्त्यागं नि

गी०)
१३५

चक्रणः ॥२॥ त्वा ज्पं दोष वदित्ये के कर्म
प्रादु र्मनी षिणः यज्ञ दान तपः कर्म न
त्वा ज्प मिति चापरे ॥३॥ निश्चयं शृणु
मेतत्र त्वा रो भरत स त्वा ॥ त्वा गोहिपु
रुषु ॥ ध्रुः त्रिविधाः संप्रकीर्त्तितः ॥
॥ यज्ञ दान तपः कर्म न त्वा ज्पं का र्प
मेव तत् ॥ यज्ञो दान तपश्चैव पावना
निमनी षिणां ॥४॥ एता न्पि तु कं

मौलि संगं तपक्का फलोनिच ॥ कर्त्तव्या
नीतिमेपायीनिश्चितं मतमुत्तमं ॥ ६ ॥
निव्यतस्पतुसंन्यासः कर्म लोनी पप
द्यते ॥ मोहात्तस्य परित्यागस्तोमसाप
रि कीर्तितः ॥ ७ ॥ दुःखमित्येव यत्क
र्म कायैकैराज्ञया त्रजेत् ॥ सहस्रवार
जसं त्यागं नैव त्यागफलं ज्ञेयम् ॥ ८ ॥
कार्यमित्येव यत्कर्म निश्चितं क्रियते जु

गी ०
१३६

न ॥ संगं त्वत्काफलं चैव सत्यागः स्यात्वि
कोमतः ॥ १८९ ॥ तद्धेष्टाकुरालं कर्मकुरसले
नानुषजते ॥ त्यागी सत्वसमाविष्टो मे
धादीवित्तसंशयः ॥ १९० ॥ न हि देह-
तारकं त्वत्कर्मण्यपरोक्षतः ॥ यस्तु
कर्मफलत्यागी सत्यागी त्वन्निधीयते
॥ १९१ ॥ अपनिष्टमिष्टमिश्रंच त्रिविधं क
र्मणःफलं ॥ न वत्प्यागिनां प्रेत्यनुतु

संन्यासिनां क्वचित् ॥१२॥ पंचैतानि मया
बाहोकारणानि बोधये ॥ सांख्ये कृता
ते प्रोक्तानि सिद्धये सर्वकर्मणां ॥१३॥
अधिष्ठानं तस्या कर्त्ता करणं च पृथ
ग्विधिं ॥ विविधाश्च पृथक् कचे ह्येव चै
वात्र पंचमं ॥१४॥ शरीरं वाह्यं मनो नि
र्यत्कर्मप्रारब्धते बरः ॥ न्याय्यं वा विपरी
तं वा पंचैते तस्य हेतवः ॥१५॥ तत्रैवं सं

गी०
१३७

ति कर्त्तारमात्मानं केवलं तु यः ॥ पश्य त्वं
तबुद्धित्यान्न स पश्यति दुर्मतिः ॥ १६ ॥ य
स्पृणाहं कृतो नावो बुद्धिर्गम्य न लिप्सते
॥ इत्वापि स इमां हन्तौ कान्न हंति न निब
ध्यते ॥ १७ ॥ ज्ञानं ज्ञेयं परिज्ञाता त्रिविधा
कर्मचोदना ॥ करणं कर्म कर्त्तृति त्रिवि
धः कर्मसंग्रहः ॥ १८ ॥ ज्ञानं कर्म च कर्त्ता
च त्रिधैव गुणत्रेदतः ॥ प्रोच्यते गुणसं

रूपानेययावत् एकतात्प्यपि ॥१५॥ स
र्वन्तरतेषु येनैकं जावमवययमीकृतं
ते ॥ आविन्नकं विन्नकैषु तज्ज्ञानं विधि
सात्त्विक ॥२०॥ पृथक् चैतत्तु यज्ज्ञानं
नाना जावान् पृथक् विधान् वैत्ति सर्व
ेषु न्तरतेषु तत्तज्ज्ञानं विधिसंज्ञं सं ॥२१॥
यत्तु ह्यस्मिन् वदे कस्मिन् कार्ये सक्तं मिदं
हुकं ॥ अपतस्माद्य वदत्यं च तत्ताम

१३२
॥१॥

समुदाहृतं ॥२॥ नियतं सं मरहितमस
गोद्वेषतः हृतं ॥ अफलप्रेक्षकनाकर्म
यत्तत्सोत्तिकलच्यते ॥२॥ अप फल
प्रेक्षकनाकर्म साहकारेण वा पुनः ॥ कि
यते बहुलायास्ततः प्राजं समुदाहृतं
॥२॥ अनुबंधं कृतं हिंसा मन वै हं
च पौरुषं ॥ मोहादहार अपते कर्म तत्ता
मसमुदाहृतं ॥२॥ मुक्तं सं गो नहं वा

दीधृत्युत्साहसमन्वितः ॥ सिद्ध्यप्ति
द्योर्निर्विकारः कर्त्ता सात्त्विकं नुच्यते
॥२६॥ रागी कर्मफलप्रपक्षलुब्धो हि
स्मात्सकोशुचिः ॥ हर्षशोकान्वितः क
र्त्ता राजसः परिकीर्तितः ॥२७॥ अथ
क्तः प्राकृतस्तुब्धः रागैर्नैकतिको ल
सः विषादी हीनः स्रुत्री च कर्त्ता तामस
नुच्यते ॥२८॥ बुद्धेर्नैदं धृतेऽथैव गुणैस्त

गी०)
१३२

स्त्रिविधं शृणु ॥ प्रोच्यमानमत्रैवेण पश्य
कत्वेन धनं जय ॥ १२ ॥ प्रवृत्तिर्चानि वृत्ति
चकार्यकार्ये जया जये बंधमोहे च या
वेत्तिबुद्धिः सा पार्थ सा त्विक्की ॥ १३ ॥ यया
धर्ममधर्मचकार्ये वा कार्यमेव च ॥ अ
यं यावत्तज्जानातिबुद्धिः सा पार्थ राजसी
॥ १४ ॥ अधर्मधर्ममितिया मन्पतेन म
सा वृत्ता ॥ सार्थत्पिबिपरीतांश्च बुद्धिः

सापार्थनामसी ॥ ३३ ॥ धृत्पाययाधा
रयतेमनः प्राणेंद्रियक्रियाः ॥ योगेना
व्यभिचारिण्यधत्तिः सापार्थसात्त्विकी ॥ ३४ ॥ ययातुधर्मकाभाष्टीनधृ
त्पाधारयतेर्जुन ॥ प्रसंगेनफलोका
हीधत्तः सापार्थराजसी ॥ ३५ ॥ यया
स्वप्नं जयंशोकं विषादं मदमेवच ॥ नवि
मुच्यति दुर्मेधाः धृत्ति सापार्थनामसी ॥

गी०)
१४०

॥३५॥ सु खं त्विदानीं त्रिविधं मृण्म
नरतर्षन ॥ अग्न्यासाद्रमते यत्र दुःखं
तं च निगतेति ॥३६॥ एतदग्रे विधमिव
परिणामे मृतोपमं ॥ तत्कुरु खं सात्वि
त्वं प्रोक्तमात्मबुद्धिः प्रसादज ॥३७॥ वि
षयेन्द्रियसंयोगाद्यत्तदग्रे मृतोपमं
॥ परिणामे विधमिव तत्सुखं राजसं
स्मृतं ॥३८॥ यदग्रे चानुबन्धो वत्सुखं

मोहनमात्मनः ॥ निद्रालसप्रमादोत्थं
तत्तामसमुदाहृतं ॥ ३८ ॥ नतदस्तिदृष्टि
व्यांवादिदिविदेवेषुवापुनः ॥ सत्त्वंप्रकृति
जैर्मुक्तैर्यदेनिःस्पान्निर्गुणैः ॥ ३९ ॥
॥ ब्राह्मणकृत्रियविशाशूद्राणांचपरं
तपकर्माणिप्रविभक्तानिस्वभावप्रभ
वैर्गुणैः ॥ ४० ॥ शमोदमस्तपःशौचं
हंतिरार्जवमेवच ॥ ज्ञानंविज्ञानमा

गी०
२४२

स्ति। कषं ब्रह्म कर्म स्वप्नावजं ॥४१॥ शौचं
तेजो धृतिर्दीक्षं ॥ युद्धे चाप्यपलायनं द
नमीश्वरभावश्च कान्त्रं कर्म स्वप्नावजं
॥४२॥ कृषिगोरकुंवा। लिज्जं वैश्यकर्म
स्वप्नावजं ॥ धरिचतुर्त्तमकं कर्म शूद्रस्या
पि स्वप्नावजं ॥४४॥ स्वेस्वे कर्मणि निरतः
संमिद्धिं लभते नरः ॥ स्वकर्म निरतः सि
द्धिं यथा विन्दति तब एव ॥४५॥ यतः प्र

वृत्तिर्नूतानां येन सर्वमिदं तत्तत् ॥ स्वक
र्मणा तमन्य चर्च सिद्धिं विंदति मानवः ॥
४५ ॥ श्रेयान् स्वधर्मो विगुणः परधर्मात्
स्वनुष्ठितात् ॥ स्वभावात् निपातं कर्म कुर्व
न्नाप्नोति किं लिख्यं ॥ ४६ ॥ सद्वृत्तं कर्म
को ते य सद्विषयापि न तप जेत ॥ सर्वं संश्र
यिष्ये एतद्धर्मे नृणां गिरिवाचता ॥ ४७ ॥ अ
सौ क बुद्धिः सर्वत्र जिता त्मा विगतस्त

गी०)

१४२

इः नैष्कर्म्यसिद्धिं परमां संन्यासेनाधि
गच्छति ॥ ४८ ॥ सिद्धिं प्राप्नोयथाब्रह्म
प्राप्नोति निबोधामि ॥ समासेन तु कौ
तयेति निष्ठा ज्ञानस्य यापरा ॥ ४९ ॥ बुद्ध्या
विशुद्धया युक्तो धृत्वात्मनान्नियम्य च
॥ विशिष्टादीनि वषयांस्त्यक्त्वा गच्छेत्सौम्य
दस्य च ॥ ५० ॥ विविक्तसेवी लब्धुं शीय
तवाचक्रायमानसः ॥ ५१ ॥ ध्यातव्यं गच्छेत्परो नि

सं वैराग्यं समुपाश्रितः ॥ ५२ ॥ उपदेकारं
बलदर्पकामं क्रोधं परिग्रहं ॥ विमुच्य
निर्ममः शांतीं ब्रह्मभूयाय कल्पते ॥
५३ ॥ ब्रह्मभूतः प्रसन्नात्मा न शोचति
न कांक्षति ॥ समः सर्वेषु भूतेषु मद्भक्तिं
व्रजते परं ॥ ५४ ॥ चक्रामास निजाना
तिग्रावान्यश्चास्मिन् त्वत्तः ततो मां त
त्वे ते ज्ञात्वा विशते तदन्तरं ॥ ५५ ॥

गी०)
१४३

सर्वकर्माण्यपि सदा कुर्वी लो मध्वपात्र
यः ॥ मत्त्रसादादावाप्नोति शाश्वतं पदम
व्ययं ॥ ५६ ॥ चे तसा सर्वकर्माणि मयि
संन्यस्य मत्परः ॥ बुद्धि योगमुपाश्रित्य
मच्चिन्तः सेततं नव ॥ ५७ ॥ मच्चिन्तः स
र्वदुःखीणि मत्प्रसादात्तरिष्यसि ॥ अ
थ चेत्त्वमहंकारान्ने श्रोष्यसि विनन्द्य
सि ॥ ५८ ॥ यदहंकारमाश्रित्य न यो तस्य

इति मिन्पसे ॥ मिष्टैषमवसायस्ते प्र
हृतिस्त्वां नियोष्यसि ॥ ५६ ॥ स्वभावये
न कौंतेय निबद्धः स्वेन कर्मणा ॥ कर्तुं
नैव सि यन्मोहात्कारिष्यस्पृशौपितर
॥ ५७ ॥ इश्वरः सर्वभूतानां हृद्देशे ज्ये
न तिष्ठति ॥ आस्यन्सर्वभूतानि यं
त्रासृजानि प्रायया ॥ ५८ ॥ तमेव श
रणां गत सर्वभावेन चारत ॥ तत्प्रसा

गी०

१४४

दात्परांशांतिस्थानं प्राप्स्यसि शाश्वतं ॥६२॥
इति ते ज्ञानमाख्यातं गुह्यं जुह्यतरं मया
॥ विमृश्यैतदशेषं यथैव सिताया कुरु
॥६३॥ सर्वगुह्यतमं न्ययः शृणु मे परमं
वचं ॥ इष्टो सि मे हृदमिति ततो वदन्मि
तेहितं ॥६४॥ मन्मना न व मङ्गको मद्या
जीमां नाम स्फुरु मामेवैषा सि सत्पते
प्रविजाने प्रियो सि मे ॥६५॥ सर्वधर्मा

न्परित्यज्य मामेकं शरणां ब्रज ॥ अपदे
 त्वां सर्वपापेभ्यो मोक्षयिष्यामि मा शु
 च ॥ ६६ ॥ इदं तेनातपस्कायनाभक्ता
 यकदाचन ॥ न च वा शुश्रूषवेनात्म
 नच मां यो न्यसूयति ॥ ६७ ॥ य इमं प
 रमं गुह्यं मन्त्रं के ध्वनिधा स्पति ॥ न किं
 मयि परां कृत्वा मामेवैष्यत्यसंशयः
 ॥ ६८ ॥ न च तस्मान्मनुष्यो मुक्त्वा
 न

गी०
१४५

नमो प्रियं कृतं तामः ॥ न विना न च मे तस्मा
दस्यः प्रियतरो न वि ॥ ६९ ॥ अप्रध्वे स्यते
च यश्मंधर्मसंवादसाक्योः ॥ ज्ञानय
ज्ञेनते नाहमिष्टः स्यामिति मे मतिः ॥
७० ॥ अद्वावान न सत्यश्चष्ट एका
दपि योनरः ॥ सोऽपि मुक्तः शुभाह्नौ का
न्प्राप्तुयात्पुण्यकर्मणां ॥ ७१ ॥ क
तबुतं पापं त्वयै काग्रेण चेनसा कश्चि

दज्ञानसंभोदः प्रणष्टस्ते धनं जय ॥ ७
२ ॥ अमुं नो वाच ॥ नष्टो मोहः स्मृति
र्लक्षात् त्वत्प्रसादान्मया च्युत ॥ स्मि
तो स्मि गत संदेहः ॥ करिष्ये न च न
तव ॥ ७३ ॥ संजय न वाच ॥ इत्पर
वा स्मदेव स्पृष्टार्थं स्पृष्टं महात्मनः ॥
संवादमिममश्रुत्वा प्रमत्तं रोमहर्षतं
॥ ७४ ॥ व्यासप्रसादात्तु तवानेतत्पुंस

गी०)
१४६

महं परं ॥ यो गं योगे श्वरा त कृष्णात्मा
कृत्क पयतः स्वयं ॥ ७५ ॥ राजन् सं
स्मृत्य सं स्मृत्य सं वादमिम म क्रतं के
शवाजु नयो ॥ पु एपं ह ष्या मि च मुहु मु
हुः ॥ ७६ ॥ तच्च सं स्मृत्य सं स्मृत्य रूप
मत्य क्रतं हरेः वि स्म यो मे महान् राज
न ह ष्या मि च पु नः पु नः ॥ ७७ ॥ यत्र यो
गे श्वरः कृष्णो यत्र पार्थी धनु र्धरः ॥

तत्र श्रीविजयो न्यति क्वैवानीति मति

र्मम ॥ ७८ ॥ इति श्रीनगवक्त्रीतासु

पनिषत्सु ब्रह्मविद्यायां योगशास्त्रे

श्रीकृष्णार्जुनसंवादे मोक्षयोगो नाम

माष्टमोऽध्यायः ॥ १८ ॥ पुनश्च कर्क

वलीया लक्ष्मणस्यो देवकतल

धर्मस्यो मत्त १८ ॥ ८४ मती जेष्ट

सुदी ३ तीजवार सोमवार ॥ श्री ॥

5/5

गी०
१४६

॥ श्री जगन्नाथरायजी आपा पतिरव
हं जगवत्तमाराग सन कहो हे सो
कः ॥ एक शास्त्रदेवकी पुत्रगीत में
को देवो देवी पुत्र एव ॥ मंत्रोष्टो कस्त
स्म नामा नि यानि कर्मोपे कस्तस्म दे
वस्म सेवा ॥ ॥ श्री गणेशाय नमः ॥
नमामि हृदये शेषे लीलाङ्गी राखि शशि
नं ॥ लक्ष्मी सहस्रलीला निसेव्य मानकल
निधि ॥ १॥